

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA MUZIKOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jiří Grossmann jako textař, interpret a hudební autor

v kontextu československé populární hudby

v letech 1960–1971

*Jiří Grossmann as a lyricist, performer and music author in the context
of Czechoslovak popular music in 1960-1971*

Autor: David Faldyna

Obor: Muzikologie

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Cígler

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Jiří Grossmann jako textař, interpret a hudební autor v kontextu československé populární hudby v letech 1960–1971* vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a uvedl jsem všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne _____

Podpis _____

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Pavlu Cíglerovi za jeho věcné rady, ochotu a trpělivost. Děkuji majitelce osobní pozůstalosti Jiřího Grossmanna za možnost nahlédnutí do tohoto archivu. Dále děkuji Milušce Voborníkové za poskytnutí rozhovoru, který vhodně doplnil některé kapitoly. V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za podporu.

Obsah

Úvod.....	6
Stav bádání	7
Osobní pozůstalost Jiřího Grossmanna	11
1. Život Jiřího Grossmanna	13
2. Působení v Divadelním klubu Olympik.....	17
2.1. Vznik klubu Olympik (1960-1962)	17
2.2. Povinná vojenská služba a chod klubu (1963-1965)	19
2.3. Vrchol slávy klubu Olympik (1966-1967)	20
2.3.1. Hudební projekty Jiřího Grossmanna.....	20
2.4. Labutí píseň klubu Olympik (1968-1972).....	21
2.5. Klubový časopis	23
3. Působení v Divadle Alfa	24
3.1. Historie Divadla Alfa	24
3.2. Jiří Grossmann v Divadle Alfa.....	25
4. Působení v divadle Semafor.....	27
4.1. Historie divadla Semafor.....	27
4.2. Jiří Grossmann v divadle Semafor	29
4.2.1. Návštěvní dny.....	29
4.2.2. Pupák jako politická satira.....	31
4.2.3. Semaforová zvláštní škola	33
5. Hudební tvorba Jiřího Grossmanna	35
5.1. Textařská tvorba.....	37
5.1.1. Textařský jazyk Jiřího Grossmanna	37
5.1.2. Texty na převzaté melodie	38
5.1.2.1. Příklady interpretačních coverů	41
5.1.2.2. Příklady transformovaných coverů	43
5.1.2.3. Příklady referenčních coverů	44
5.1.2.4. Příklady kontrafaktových coverů	45
5.1.3. Textařská spolupráce s českými hudebními autory	46
5.2. Jiří Grossmann jako interpret.....	46
5.3. Skladatelská tvorba Jiřího Grossmanna.....	48
5.3.1. Charakteristika skladeb	48
5.3.2. Mluvené slovo	49
5.3.3. Absence refrénu	49

5.3.3.1. Prokomponovaná forma.....	50
5.3.3.2. Strofická forma.....	51
5.3.3.3. 32taktová forma	51
5.3.3.4. Forma s instrumentálním refrénem.....	51
5.3.3.5. Příklady prokomponované formy	51
5.3.3.6. Příklady strofické formy.....	52
5.3.3.7. Analýza skladby.....	53
Závěr	56
Soupis pramenů a literatury	58
Resumé	60

Úvod

Jiří Grossmann, ikona českého humoru, zanechal nesmazatelnou stopu nejen v divadelní sféře, ale také v populární hudbě. Právě jeho hudební tvorbě, dosud opomíjené akademickým prostředím, se věnuje tato bakalářská práce.

Šedesátá léta 20. století představují v Československé socialistické republice období uvolnění politických poměrů. Toto období provázal rozkvět tuzemské kultury, během něhož spontánně vznikala divadla malých forem a nastupovala vlna prvních beatových kapel. Mezi osobnosti, které významně ovlivnily tehdejší kulturní dění, patřil i Jiří Grossmann. Zásadní průlom ve své kariéře zaznamenal ve tvůrčí dvojici s Miloslavem Šimkem, především v oblasti herectví a komedie. Přestože jeho přínos populární kultuře je zřejmý, zatím chybí komplexní odborné publikace věnované jeho tvorbě.

Předmětem této práce je tedy uvést Jiřího Grossmanna v kontextu populární hudby, a to jako textaře, interpreta a hudebního autora. Práce bude rozdělena na dvě hlavní části: historickou a analytickou. Historická část se zaměří na zmapování jeho životní cesty s důrazem na působení v kulturních institucích na základě heuristiky a rešerše veškerých dostupné literatury a pramenů. Cílem analytické části je představení a sumarizace Grossmannovy hudební tvorby. Tohoto cíle bude dosaženo identifikací a popisem charakteristických prvků a fenoménů, které se v jeho skladbách objevují.

Dalším cílem práce je dohledání a popis Grossmannovy osobní pozůstalosti. Předpoklad je ten, že získané informace z těchto materiálů umožní zpřesnit a doplnit poznatky o jeho životě, působení v kulturním prostředí a hudební tvorbě.

Vzhledem k tomu, že stávající zdroje o Jiřím Grossmannovi čerpají převážně ze vzpomínek pamětníků a jeho blízkých spolupracovníků, bude jednou z metod práce také tematicky zaměřený rozhovor s pamětníkem.

Stav bádání

O Jiřím Grossmannovi nebylo sepsáno mnoho publikací nebo článků. Je třeba brát v úvahu, že Jiří Grossmann se dožil pouhých třiceti let a že jeho kariéra se dá datovat zhruba od roku 1960 do roku 1971, tedy necelých jedenáct let. Nemluvě o tom, že se proslavil během působení v klubu Olympik, a to až ve vrcholném období klubu, kdy Grossmannovi i jeho kolegovi Miloslavu Šimkovi nabídl Jiří Suchý angažmá v divadle Semafor. To se psal rok 1967 a Jiřímu Grossmannovi zbývaly už jen čtyři roky života.

Odkazu Jiřího Grossmanna se ve svých pracích věnoval Jiří Datel Novotný. V roce 1969 se stal v divadle Semafor tajemníkem Jiřího Suchého, s Jiřím Grossmannem tedy byli kolegové. Jeho díla, která se Grossmannovi věnují, jsou dvě: kniha *Závidím*¹ s podtitulem *Vzpomínka na Jiřího Grossmanna* z roku 2001 a snímek *Drahý můj Jiří Grossmann*,² jenž byl odvysílán v rámci dokumentární série *Příběhy slavných*, na České televizi v roce 2000. Kniha i dokument jsou velmi obdobné. Jiří Datel Novotný dává příležitost zavzpomínat na Jiřího Grossmanna jeho kolegům, přátelům a blízkým. Pro tuto práci jsou považovány za nejrelevantnější výpovědi hudebního publicisty Jiřího Černého. Ten se ve svých vzpomínkách totiž podrobněji zaměřuje na Grossmannovy hudební, textařské a herecké schopnosti. Ačkoliv i další kolegové zmiňují jeho hudební a hereckou kariéru, především se zaměřují na svůj vztah s Jiřím Grossmannem a hodnotí jej jako člověka.

Podobně je tomu v případě Miloslava Šimka, Grossmannova kolegy, ale především nejbližšího přítele. Miloslav Šimek na Jiřího Grossmanna a jejich přátelský vztah vzpomíná v předmluvě ke knihám *Povídky aneb Nechci slevu zadarmo*³ (1993) a v rozhovorech v knize

¹ DATEL NOVOTNÝ, Jiří. *Závidím: vzpomínka na Jiřího Grossmanna*. Praha: Regia, 2001. Knihovna Divadla Jiřího Grossmanna.

² *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. *Drahý můj Jiří Grossmann* [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27].

³ ŠIMEK, Miloslav a GROSSMANN, Jiří. *Povídky, aneb, Nechci slevu zadarmo*. Praha: Šulc, 1993.

*Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*⁴ (1975), o něco podrobněji své a Grossmannovy životní osudy popsal v knize *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*⁵ (1999).

Část Grossmannovy kariéry, která se odehrála v Plzni, je doložena díky práci Jana Müllera a Petra Prajzlera. Jejich publikace *Divadlo v Alfě 1960–1966 aneb Nenaplněný sen o plzeňském Semaforu*⁶ obsahuje kapitolu o Grossmannově působení v tomto divadle v sezóně 1962–1963. Kapitola je krátká a spíše stručnější. Dozvíme se především, v jakých hrách tehdy vystupoval a s kým se v Plzni seznámil. Součástí jsou také dobové recenze divadelních her, ve kterých účinkoval. Jan Müller se s kolegou Michalem Přibáněm zabýval osobou Jiřího Grossmanna i v článku *Odkaz komika z jiných časů: K bohužel nepředstavitelným sedmdesátinám Jiřího Grossmanna*,⁷ publikovaným v časopise *Host* v roce 2011.

Další podstatná část Grossmannovy kariéry je dochována díky samizdatovému časopisu *Divadelní klub Olympik*. Časopis vycházel v letech 1966 až 1969 a na starost jej měli právě Jiří Grossmann s Miloslavem Šimkem. Časopis byl orientovaný na program klubu Olympik. Na programu byly především beatové kapely, a právě o nich pojednává většina článků. Periodikum je tedy spíše vhodným zdrojem pro badatele, kteří se specializují na československé beatové hudební skupiny z šedesátých let. Nicméně je i dokladem Grossmannova zapojení do tehdejší hudební scény. Sám Grossmann v článku *Jak jsme hráli komedie*⁸ z roku 1966 popisuje svoje hudební začátky.

Další hudební časopis, který v bádání může pomoci, je *Melodie*. Tento časopis zpravuje mimo jiné i o hudebnících, se kterými Jiří Grossmann spolupracoval. Díky těmto článkům můžeme pozorovat Grossmannův vliv na hudební kolegy z divadla Semafor. Přímo o Jiřím Grossmannovi jsou zde pouze jednotky článků. Jejich autorem je Petar Zapletal. Jeden článek

⁴ ŠIMEK, Miloslav a GROSSMANN, Jiří. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*. Praha: Albatros, 1975.

⁵ ŠIMEK, Miloslav. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*. Praha: Šulc, 1999. Knihovna Divadla Jiřího Grossmanna.

⁶ MÜLLER, Jan a PRAJZLER, Petr. *Divadlo v Alfě 1960-1966, aneb, Nenaplněný sen o "plzeňském Semaforu"*. Plzeň: Ing. Petr Mikota, 2015.

⁷ MÜLLER, Jan a PŘIBÁŇ, Michal. *Odkaz komika z jiných časů: K bohužel nepředstavitelným sedmdesátinám Jiřího Grossmanna*. *Host*. 2011, 27(6), 38–41.

⁸ GROSSMANN, Jiří. *Jak jsme hráli komedie*. *Divadelní Klub Olympik*. 1966, 1(č. 4), str. 2.

o Jiřím Grossmannovi do *Melodie* publikoval i Jiřĩ Černý. Článek s názvem *Žil, jak žít se má*⁹ vyšel po Grossmannově smrti v roce 1972.

V rámci akademické sféry bývá Jiřĩ Grossmann zmiňován v diplomových pracích o divadle Semafor nebo o hudebnících, se kterými spolupracoval. Práce zabývající se Jiřím Grossmannem vznikla na pedagogické fakultě (katedra českého jazyka a literatury) na Západočeské univerzitě v Plzni. Práci s názvem *Tvorba Jiřĩho Grossmanna*¹⁰ napsala Petra Červenková pod vedením Jiřĩho Staňka v roce 1998. Dle získaných informací od Univerzitní knihovny Západočeské univerzity a katedry českého jazyka a literatury práce už ovšem není dohledatelná. Jako možný způsob ztráty uvedl personál knihovny časté stěhování katedry do jiných budov. Tehdejší vedoucí práce PaedDr. Jiřĩ Staněk, CSc., práci nevlastní a na její autorku, Petru Červenkovou, již nemá kontakt.¹¹

Předčasnou Grossmannovu smrt shrnuje Johana Skálová v knize *Nevyjasněná úmrtí*.¹² Vypráví o těžkém období, kdy se Grossmann o své nemoci dozvěděl, až po jeho poslední vystoupení v divadle Semafor. Tedy o sedmi letech Grossmannova života, které v rámci jeho kariéry byly zásadní. Mimo jiné se Skálová zabývá samotnou nemocí – Hodgkinovým lymfomem – a vyvrací některé mýty spojené s onemocněním u Grossmanna. V knize se věnuje i tragickým úmrtím Miloše Kopeckého a Petra Čepka.

Medailonek Jiřĩho Grossmanna zařadila do své knihy *Tajnosti slavných*¹³ Adina Janovská. Kniha z roku 2021 je souborem medailonů 52 československých osobností z oblasti kultury.

⁹ ČERNÝ, Jiřĩ. Žil, jak žít se má. *Melodie*. 1972, 10(č. 2), str. 46.

¹⁰ ČERVENKOVÁ, Petra. *Tvorba Jiřĩho Grossmanna*. Plzeň, 1998. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a literatury.

¹¹ KAILOVÁ, Alena. *Dohledání diplomové práce* [elektronická pošta]. Message to: Pavel Cígler. 5. prosince 2023 12:26 [cit. 2024-01-05]. Osobní komunikace.

¹² SKÁLOVÁ, Johana. *Nevyjasněná úmrtí*. Praha: World Circle Foundation, 2000.

¹³ JANOVSÁ, Adina. *Tajnosti slavných*. Praha: XYZ, 2021.

Heslo o Jiřím Grossmannovi najdeme i v několika slovnících. Mezi nimi je *Český hudební slovník osob a institucí*¹⁴ (Petar Zapletal, 2011), *Encyklopedie jazzu a populární hudby, část jmenná – československá scéna*¹⁵ (Jan Křtitel Sýkora, 1990) a *Slovník české literatury po roce 1945*¹⁶ (Vladimír Just, 1995; ed. Michal Přibáň, 2019).

V současné době se o nové publikace postaral Lubomír Červený. O klubu Olympik vyšla v roce 2020 publikace *Historie klubu Olympik*,¹⁷ jejíž cílem je přiblížit historii tohoto klubu pomocí archivních fotografií, programů či vzpomínek pamětníků. V podtitulu zdůrazňuje, že se jednalo o klub založený dvojicí Šimek a Grossmann. V roce 2022 vydal Červený další knihu s názvem *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*.¹⁸ Tato kniha má za cíl zrekonstruovat scénáře *Návštěvních dnů*, které byly pro účely televize a gramofonového průmyslu sestříhány. V krátkých kapitolách mapuje osudy autorské dvojice a fotografiemi a výpověďmi tehdejších kolegů zachycuje atmosféru divadla Semafor. Většinu fotografií pořídil Milan Wágner, který se s Jiřím Grossmannem i Miloslavem Šimkem znal. Ve svém souboru z roku 2023 s názvem *Miloslav Šimek, Jiří Grossmann a spol.: návrat nejen ve fotografiích*¹⁹ představuje mnoho archivních a dříve nepublikovaných fotografií, ke kterým připojuje i své vzpomínky.

¹⁴ ZAPLETAL, Petar. Jiří Grossmann. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. 2011. Dostupné z: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=1003934. [cit. 2024-01-05].

¹⁵ KŘTITEL SÝKORA, Jan. In: MATZNER, Antonín, POLEDŇÁK, Ivan, WASSERBERGER, Igor a kolektiv. *Encyklopedie jazzu a populární hudby, část jmenná – československá scéna*. Praha: Editio Supraphon, 1990.

¹⁶ JUST, Vladimír, PŘIBÁŇ, Michal, ed. Grossmann, Jiří. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2019. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1&hl=ji%C5%99%C3%AD+grossmann>. [cit. 2024-01-06].

¹⁷ ČERVENÝ, Lubomír. *Historie klubu Olympik: založeného dvojicí Šimek & Grossmann ve vzpomínkách a fotografiích kolegů a přátel*. Praha: Česká citadela, 2020.

¹⁸ ČERVENÝ, Lubomír. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*. Praha: Česká citadela, 2022.

¹⁹ WÁGNER, Milan. *Miloslav Šimek, Jiří Grossmann a spol.: návrat nejen ve fotografiích*. Brno: CPress, 2023.

Osobní pozůstalost Jiřího Grossmanna

Jedním z cílů stanoveným pro tuto bakalářskou práci bylo dopátrání osobní pozůstalosti Jiřího Grossmanna. Nejprve bylo osloveno České muzeum hudby spadající pod Národní muzeum v Praze. Přes elektronickou korespondenci byla vyžádána osobní složka Jiřího Grossmanna 233/2. Ta se v archivu muzea nachází, nicméně v odpovědi byla sdělena informace, že obsahuje pouze jediný novinový ústřížek.²⁰ Dále byla pozornost obrácena na archivy sídlící v Praze, konkrétně na Národní archiv a Státní oblastní archiv v Praze. Národní archiv oznámil, že v jejich archivech se hledaná pozůstalost nenachází, a že je potřeba kontaktovat 4. oddělení Národního archivu, spravující fond Ministerstva školství a kultury.²¹ Po zpracování žádosti přišel e-mail z 6. oddělení Národního archivu, který oznamoval, že v jejich fondu se Grossmannova pozůstalost nenachází. Z toho tedy plyne, že se nenachází v žádném českém archivu, a to na základě prověření v celostátní databázi archivních fondů a sbírek v ČR.²² Ke stejnému výsledku došli i archiváři ze Státního oblastního archivu v Praze, kteří také nahlédli do celostátní databáze.²³

Díky informacím od třetí strany byl nakonec dohledán kontakt na soukromou osobu, která Grossmannovu pozůstalost vlastní.²⁴

Majitelkou²⁵ byl přístup k obsahu Grossmannovy pozůstalosti umožněn. Jedná se o skromný archiv písemností – rukopisů a Grossmannových strojopisů. Největší zastoupení mají texty Grossmannových písniček. Ty jsou seřazeny ve čtyřech sešitech. V prvním sešitě se nachází 41 písní, ve druhém 45 písní, třetí sešit čítá 46 písní a čtvrtý sešit doplňuje 8 písní.

²⁰ ŠŤASTNÁ, Marie. *Zapůjčení materiálů* [elektronická pošta]. Message to: David Faldyna. 13. října 2023 13:20 [cit. 2024-04-09]. Osobní komunikace.

²¹ PURNOCHOVÁ, Renáta. *Žádost; pozůstalost Jiřího Grossmanna* [elektronická pošta]. Message to: David Faldyna. 1. prosince 2023 10:52 [cit. 2024-04-09]. Osobní komunikace.

²² ŠTÉR, Roman. *Žádost; pozůstalost Jiřího Grossmanna* [elektronická pošta]. Message to: David Faldyna. 12. prosince 2023 9:05 [cit. 2024-04-09]. Osobní komunikace.

²³ KEMPNÁ, Beata. *Žádost; pozůstalost Jiřího Grossmanna* [elektronická pošta]. Message to: David Faldyna. 1. prosince 2023 9:27 [cit. 2024-04-09] Osobní komunikace.

²⁴ Z právních důvodů není možné zdroj uvést nebo citovat.

²⁵ Soukromá osoba si nepřála, aby její občanské jméno bylo v této práci uvedeno; s uvedením dalších získaných informací písemně souhlasila.

Celkově je v těchto katalozích dochováno 140 písní. K sešitům s originály vznikly i přepisy textů do poznámkových bloků, které kopírují formát rozdělení do čtyř sešitů a zachovávají i pořadí jednotlivých písní. K sešitům byl vypracován seznam písní rozepsaný na třech listech. Roztřídění původních strojopisů a rukopisů, přepis textů a sepsání seznamu písní provedla sestra současné majitelky pozůstalosti.

Dále k pozůstalosti patří hnědá zachovalá papírová složka s nápisem „Nebrat – hraje“. V ní se vyskytují strojopisy scénářů některých divadelních her. Scénář hry *Othello odpadá aneb večer u kulečníku* je téměř zkompletovaný, u scénářů jiných her se jedná o fragmenty. Ve scénářích jsou zaznamenány texty písní, které nikdy nebyly nahrány, jde například o písničky ze hry *Hoj, Štěchovice*. K nalezení je také strojopis textu písně *Mluví stříbro, mlčet zlato*, pod kterým je ručně dopsán pravděpodobně Grossmannův podpis a číslo 61, nejspíš označující rok 1961. Ve složce se nacházejí dva texty povídkového charakteru s názvy *Chybama se člověk učí* a *Sny pocházejí od Boha*. Rukopisy textů se shodují s Grossmannovým rukopisem, ale ani jedna práce není podepsána. Kromě těchto děl se ve složce vyskytuje pár jednotek listů z Grossmannovy korespondence (např. dopis do redakce časopisu *Divadelní klub Olympik*, dopis matce aj.).

Součástí archivovaných dokumentů jsou ještě dvě průhledné plastové složky. Ve složce s černým okrajem jsou uloženy strojopisy několika písní, na kterých Jiří Grossmann spolupracoval s Jiřím Brabcem v rámci společného projektu Country Beat Jiřího Brabce. K nalezení zde jsou i Grossmannem ručně přepsané anglické texty, které si posléze překládal a přetextovával do češtiny.²⁶ Ve složce s červeným okrajem se nachází kopie některých textů psaných na stroji. Tyto kopie si vyžádala nahrávací společnost Supraphon. Kromě těchto kopií se ve složce nalézá seznam nahrávek pořízených Supraphonem, shrnutý na devíti růžových listech. U jednotlivých písní jsou uvedena data nahrávání.

Na závěr stojí za zmínku výtisk pěti písní od skupiny Country Beat Jiřího Brabce. Sešit *Z nových písní J. Brabce*²⁷ ve formátu A4 obsahuje nejen texty, ale i noty k těmto skladbám. Vydán byl Ústředním domem armády v roce 1967 a jedná se o vůbec první otištění těchto písní.

²⁶ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 68.

²⁷ BRABEC, Jiří a GROSSMANN, Jiří. *Z nových písní J. Brabce*. Praha: Ústřední dům armády. 1967.

HISTORICKÁ ČÁST

1. Život Jiřího Grossmanna

Jiří Grossmann byl český textař, zpěvák, hudební autor, herec a bavič. Narodil se 12. července 1941 na pražském Smíchově Ferdinandovi a Jiřině Grossmannovým. Otec byl zaměstnán v cestovní kanceláři Čedok, mimo to působil také jako ochotník. Matka pocházela z divadelnické rodiny Faltysů.²⁸ Grossmann tak měl k umění a divadlu blízko od útlého věku, nicméně rodiče si přáli, aby se věnoval něčemu jinému. Sám Grossmann na svá dětská léta strávená vystupováním a častým cestováním v mrazivých podmínkách nevzpomínal v nejlepším.²⁹ Navštěvoval Základní školu Na Bělidle v Praze 5,³⁰ v mládí se věnoval fotbalu.³¹ Poté studoval na smíchovském gymnáziu.³² Po maturitě na v roce 1958³³ se hlásil na filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, ale nebyl přijat.³⁴ Začal tedy studovat na ekonomicko-inženýrské fakultě ČVUT.³⁵ Během studia hrál ve studentském souboru Dixie Party.³⁶ Jako multiinstrumentalista zde hrával na pozoun a kontrabas, uměl také hrát na banjo, kytaru nebo klavír.³⁷ Se souborem dostal možnost zahrát v klubu Olympik. Miloslav Šimek a Vladimír Bystrov sháněli kapelu pro svou kabaretní hru *Polotrapno*.³⁸ V roce 1960 se poznal Šimek

²⁸ JUST, Vladimír, PŘIBÁŇ, Michal, ed. Grossmann, Jiří. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2019. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1&hl=ji%C5%99%C3%AD+grossmann>. [2024-03-31].

²⁹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 28.

³⁰ *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27].

³¹ JANOVSÁ, A. *Tajnosti slavných*, str. 79.

³² ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 154.

³³ JUST, Vladimír, PŘIBÁŇ, Michal, ed. Grossmann, Jiří. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2019. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1&hl=ji%C5%99%C3%AD+grossmann>. [2024-03-31].

³⁴ JANOVSÁ, A. *Tajnosti slavných*, str. 79.

³⁵ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 15.

³⁶ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 9.

³⁷ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 43.

³⁸ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 9.

s Grossmannem, kteří v následujících jedenácti letech spolu tvořili nerozlučnou autorskou a přátelskou dvojici.³⁹ V knize *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna* ovšem Šimek uvádí rok 1962 jako rok jejich seznámení,⁴⁰ ale jedná se o mylnou informaci.⁴¹ V roce 1961 Grossmann studia na ČVUT zanechal, chtěl se věnovat umělecké kariéře na plno. K dokončení vysoké školy mu chyběl jeden semestr.⁴² Pracoval v Tesle Karlín jako dělník, ve svém volném čase psal hry s Miloslavem Šimkem.⁴³ Právě díky nim Grossmann získal angažmá v plzeňském Divadle Alfa na sezonu 1962/1963.⁴⁴ Po angažmá v Plzni nastoupil na povinnou vojenskou službu. Se Šimkem se hlásili do Armádního uměleckého souboru (zkráceně AUS), aby mohli společně tvořit, ale vzali pouze Grossmanna. Šimek nastoupil k vojenskému útvaru v Ruzyni.⁴⁵ Během tohoto období tvořil Šimek sám, v Ruzyni založil soubor VOJ (neboli Vojenské jeviště).⁴⁶ Grossmann se na armádním konkurzu seznámil s Janou Bonhardovou, se kterou se oženil v dubnu 1964.⁴⁷ Grossmannovi autorská spolupráce se Šimkem chyběla, proto požádal o přeložení do Ruzyně. Jeho žádosti bylo vyhověno. Při vstupní prohlídce lékař objevil jeho osudovou nemoc, Hodgkinovu chorobu. Grossmann byl následně propuštěn do civilu.⁴⁸ Po předčasném propuštění pracoval jako reklamní textař v Poštovní novinové službě.⁴⁹ Šimek si během vojenské služby zařídil hraní v civilních divadlech, s Grossmannem tedy vystupovali ještě před jeho dokončením vojenské služby.⁵⁰ Po Šimkově dosloužení v roce 1965 opět začali psát hry pro klub Olympik. Olympik se stal mezi mladou veřejností velmi populární.⁵¹ Chodilo

³⁹ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 9.

⁴⁰ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 72.

⁴¹ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 9.

⁴² JANOVSÁ, A. *Tajnosti slavných*, str. 79.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 31.

⁴⁵ Tamtéž, str. 32.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27].

⁴⁸ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 35.

⁴⁹ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 42.

⁵⁰ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 34.

⁵¹ Tamtéž, str. 80.

se zde především za hudbou, Grossmann se Šimkem do programu klubu začali zařazovat koncerty beatových kapel. Díky klubu Olympik se tak dostalo do povědomí veřejnosti mnoho interpretů. Grossmann se Šimkem tyto večery moderovali a vystoupení kapel prokládali svými skeči nebo čtením autorských povídek.⁵² Na přelomu let 1965 a 1966 založil Grossmann s Jiřím Brabcem hudební skupinu Country Beat Jiřího Brabce.⁵³ Grossmann pro kapelu psal texty a působil jako zpěvák. Stal se tak prvním interpretem country v Československu.⁵⁴ V roce 1967 dostali Grossmann se Šimkem nabídku na angažmá v divadle Semafor.⁵⁵ Klubu Olympik se oba nadále věnovali, ale svou pozornost zaměřili především na Semafor. Zde vznikly jejich pořady *Návštěvní dny a Hop, dva, tři*, které jsou zdokumentovány na vinylových deskách a v televizních záznamech, které režíroval Ján Roháč. Grossmann navázal spolupráci s interprety, pro které psal texty nebo skládal písně. Jedná se například o Naďu Urbánkovou, Milušku Voborníkovou, Pavla Bobka, Zuzanu Burianovou, Evu Olmerovou nebo Jitku Molavcovou. Právě ti v pořadech Grossmanna a Šimka pravidelně účinkovali. V roce 1968 se rozvedl s Janou Bonhardovou. Ačkoliv Jana Bonhardová tvrdí, že spíše byli přátelé než manželé, a proto se rozhodli rozvést,⁵⁶ přiznává, že pravděpodobně si Grossmann uvědomoval, že brzy umře. Grossmann kvůli své nemoci odmítl mít děti, i přes to, že je vždy chtěl.⁵⁷ Po invazi sovětských vojsk v srpnu 1968 se ze strachu Grossmann zbavoval audiokazet, které vyházal se svým přítelem do Vltavy.⁵⁸ Se Šimkem se ale nakonec režimu bát přestali a svou dost okatou satiru pravidelně zařazovali do svých vystoupení, až do roku 1970, kdy je Jiří Suchý požádal, aby s politikou přestali.⁵⁹ Od té

⁵² ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 5.

⁵³ *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27].

⁵⁴ KŘTITEL SÝKORA, J. In: MATZNER, A. a kol. *Encyklopedie jazzu a populární hudby, část jmenná – československá scéna*, str. 167.

⁵⁵ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 6.

⁵⁶ *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27].

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 94.

doby přešli spíše na „škádlení a jemné dvojsmysly.“⁶⁰ Jana Bonhardová tvrdí, že Státní bezpečnost Grossmanna neřešila, protože věděla o jeho zdravotním stavu.⁶¹ V letech 1970 a 1971 trávil Grossmann stále více času v nemocnici. V listopadu 1971 jej po odehraném vystoupení v divadle Semafor odvezla sanitka do nemocnice. O necelý měsíc později – 5. prosince 1971 – zde zemřel. Bylo mu 30 let.⁶²

⁶⁰ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*. 184.

⁶¹ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 66.

⁶² *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27].

2. Působení v Divadelním klubu Olympik

Divadelní klub Olympik byl společný projekt Miloslava Šimka a Jiřího Grossmanna. Jednalo se o jejich vlastní scénu, kde chtěli uplatnit své divadelní ambice. Kromě toho Klub Olympik sloužil jako zázemí pro bigbeatovou scénu, která se během šedesátých let začala v Československu rozvíjet.⁶³

2.1. Vznik klubu Olympik (1960–1962)

Příběh klubu Olympik začíná u Grossmannova blízkého přítele Miloslava Šimka. Šimkova touha hrát v divadle se projevovala od doby, kdy se seznámil s Osvobozeným divadlem. Ve skautském oddílu pořádal besídky.⁶⁴ Jako vysokoškolák začal navštěvovat pražská divadla např. Redutu, Rokoko nebo Semafor.⁶⁵ Šimek se svými přáteli založil divadelní soubor Tlupa. Ten se zaměřoval na menší komediální skeče.⁶⁶ Poté, co Šimka zklamalo představení divadelní skupiny Paravan v Redutě, vsadil se se zbytkem svého souboru, že dokáže napsat vlastní hru. V případě prohry musel umýt pomník Josefa Jungmanna na pražském Jungmannově náměstí.⁶⁷ S Vladimírem Bystrovem napsali kabaretní hru *Polotrapno*.⁶⁸ Pro představení potřeboval Šimek sehnat prostory. Nejprve se obrátil na sál U Železných dveří, kde se konávaly skautské besídky, které organizoval. Sál mu však nepřišel pro kabaretní scénu dostačující.⁶⁹ Ve Spálené ulici našel více vyhovující prostor, který patřil Státní pojišťovně.⁷⁰ Ta jej téměř nevyužívala, a tak byla ochotná sál pronajímat. V těchto prostorách sídlil za první republiky bar Olympik.⁷¹ Konceptem divadla neměla být pouze činoherní vystoupení, ale také zábava a tanec. „Abychom nalákali diváky, inzerovali jsme, že po představení se bude tančit.

⁶³ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 5.

⁶⁴ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 22.

⁶⁵ Tamtéž, str. 24.

⁶⁶ Tamtéž, str. 25.

⁶⁷ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 13.

⁶⁸ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 9.

⁶⁹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 22–23.

⁷⁰ Tamtéž, str. 26.

⁷¹ Tamtéž.

A opravdu po programu se odklidily stoly a tančilo se,⁷² vzpomíná Šimek.⁷³ Tyto skutečnosti daly Šimkově hybridu mezi divadlem a klubem příznačný název Divadelní klub Olympik.⁷⁴ Psal se rok 1960.⁷⁵

Kromě sálu potřeboval Šimek také doprovodnou kapelu. Po vypsání inzerátu se setkal s Pavlem Sladovníkem a Jiřím Grossmannem, jako s představiteli studentské skupiny Dixie Party.⁷⁶ S kapelou se domluvili, a tak Grossmann začal v klubu Olympik působit jako hráč na basu a občasný zpěvák.⁷⁷ Se Šimkem hrával tehdy Petr Zuna, který ale odešel. Jiří Grossmann si se Šimkem již dříve rozuměl, a tak spolu vytvořili autorskou dvojici a začali dávat dohromady originální program klubu.⁷⁸ Jejich první hra nesla název *V tomhle teta nehraje*.⁷⁹ Hra se měla původně jmenovat *Ctibor je v kolektivu venku*, což měla být narážka na hru *Zuzana je sama doma*, kterou zrovna dávali v Semaforu.⁸⁰ „Dali jsme dohromady „amoletu“ s hudbou, pár písniček a trochu našich nápadů,⁸¹ hodnotí hru Miloslav Šimek. V roce 1962 pro další hru *Dva z Plivníku* si dvojice sehnala sál U Zábranských v Karlíně. Grossmann pracoval v Tesle Karlín a díky známostem z práce dostal povolení sál využívat.⁸² Scénu v sále U Zábranských pojmenovali Karkulka. To byla zkratka pro Karlínský kulturní kabaret. Pro novou hru se rozhodli vyměnit dixielandový doprovod za rock and rollový.⁸³ S některými členy Dixie Party tak vytvořili nové hudební těleso, které taktéž pojmenovali Karkulka.⁸⁴ Z Karkulky později vznikla kapela Olympic.⁸⁵ Po návratu se do původního sálu klubu Olympik, dvojice expandovala do dalších prostorů. Kromě karlínského sálu ještě využívala Divadlo Sluníčko na Příkopech. To vše spadalo

⁷² ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 26.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 9.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž, str. 10.

⁷⁸ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 27.

⁷⁹ Tamtéž, str. 29.

⁸⁰ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 10.

⁸¹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 29.

⁸² Tamtéž, str. 73.

⁸³ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 17.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 75.

pod Divadelní klub Olympik. V té době inspekce často zakazovala činnost dvojici v konkrétní části Prahy, ale díky třem sálům se tak mohli Grossmann se Šimkem snadněji vyhnout zrušeným představením.⁸⁶

2.2. Povinná vojenská služba a chod klubu (1963–1965)

Během roku 1962 vznikla hra *Hoj, Štěchovice*, která se načas stala poslední společnou prací dvojice Šimek a Grossmann.⁸⁷ Díky úspěchu hry oslovil Grossmanna ředitel plzeňského Divadla Alfa Josef Koenigsmark s nabídkou angažmá.⁸⁸ Grossmann ji přijal a sezonu 1962/1963 strávil v Plzni.⁸⁹ Šimek chod klubu Olympik udržoval sám. Po skončení Grossmannovy smlouvy v Plzni krátce opět vystupoval se Šimkem v klubu Olympik, ale následně byli oba odvedeni k povinné vojenské službě. Šimek si v Ruzyňském armádním útvaru založil vlastní vojenský soubor VOJ, ve kterém působili Karel Černocho a Viktor Sodoma. Kromě vojenských vystoupení si také vyjednal vystupování v civilu. Každý týden VOJ vystupoval v klubu Olympik a díky tomu mohl klub obstát i v těchto časech.⁹⁰ Jiří Grossmann se dostal do Armádního uměleckého souboru (AUS), se kterým hrál po celém Československu. Se Šimkem se shledal až po přeložení do ruzyňského útvaru, o které požádal ještě v roce 1963. Z vojny byl ale brzy propuštěn po objevení jeho nemoci – Hodgkinovy choroby.⁹¹

Ačkoliv klub Olympik, díky dohledu Petra Kargera fungoval i během absence Šimka s Grossmannem, do plného provozu se dostal až s návratem Miloslava Šimka z vojny v roce 1965.⁹² Grossmann se Šimkem si všímali úspěchu beatové vlny. Ovlivnění beatovou atmosférou napsali hry *Nečekejte beat* a *Proces s bigbeatovým králem* a povídky *Jak jsme se vypořádali s big beatem* a koncerty beatových kapel zařazovali do programu svého divadla.⁹³ Už v roce 1962 zde začala působit kapela Olympic.⁹⁴ Tehdy ovšem ještě jako Karkulka, Olympic vznikl až

⁸⁶ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 74.

⁸⁷ Tamtéž, str. 75.

⁸⁸ Tamtéž, str. 32.

⁸⁹ Tamtéž, str. 31.

⁹⁰ Tamtéž, str. 32.

⁹¹ Tamtéž, str. 35.

⁹² ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 29.

⁹³ Tamtéž, str. 5.

⁹⁴ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 75.

o rok později.⁹⁵ Od roku 1965 se v klubu představily další kapely, například Donald, Juventus, George and Beathovens či Framus Five.⁹⁶

2.3. Vrchol slávy klubu Olympik (1966–1967)

Grossmann se Šimkem dali originálním programem v klubu Olympik prostor mnoha pražským kapelám dostat se do povědomí veřejnosti.⁹⁷ Kapely zapojovali do klubových soutěží *Šlágr revue* a *Hit revue* nebo *Beat cup*, ve kterých o vítězi rozhodovalo hlasování diváků. Soutěž *Top Show* se od roku odehrávala v Lucerně a kině Kyjev.⁹⁸ Koncerty kapel vyplňovali čtením svých povídek, či hraním krátkých skečů. Publikum si oblíbilo výstupy dvojice natolik, že v programu vznikly večery, během kterých vystupovali pouze Grossmann a Šimek.⁹⁹ V době své největší popularity, v letech 1965–1967, byl o klub Olympik velký zájem.¹⁰⁰ Kvůli nabitému programu se tak hrálo až šest dní v týdnu, v různých sálech.¹⁰¹

2.3.1. Hudební projekty Jiřího Grossmanna

I když Jiří Grossmann se Šimkem psal pro Olympik především hry, skeče a povídky a rovněž moderoval večery, ambice stát se zpěvákem jej neopouštěly. V klubu Olympik se seznámil s Jiřím Brabcem, se kterým založil country-westernovou skupinu s příznačným názvem Country Beat Jiřího Brabce.¹⁰²

„Svět byl fakticky plný rámusu a tempa, a tak mě napadlo, že lidi by měli dostat nějakou protiváhu, vrátit se k melodičnosti, k citu, k básnickému slovu, ale aby to přitom bylo moderní, aby se z toho neztratil rytmus a tep. Nadával jsem proto Brabcovi, že pořád jen dělá beat, že

⁹⁵ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 17.

⁹⁶ Tamtéž, str. 5.

⁹⁷ Tamtéž, str. 43.

⁹⁸ Tamtéž, str. 97.

⁹⁹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 76.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 80.

¹⁰¹ *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27]. 24.

¹⁰² Tamtéž, 23.

špičkové kapely na beat úplně stačí, a že bychom se měli rozhlédnout po světě a po lidech a najít něco nového. Nadával jsem mu celkem zbytečně, protože Brabec to už také sám cítil. A tak jsme začátkem roku 1966 začali dávat dohromady kapelu,¹⁰³ komentoval vznik Country Beatu Jiří Grossmann.

Kromě zpívání si vzal Grossmann na starost i texty písní. Naopak skládání hudby se rozhodl zanechat a toto řemeslo přenechal Jiřímu Brabcovi.¹⁰⁴ Country Beat často vystupoval v klubu Olympik, ale začal jezdit i po Československu. Navštěvoval i okresní domy osvěty a vojenské útvary.¹⁰⁵ Skupina obdržela pozvání na Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech. Zde se Grossmann seznámil s Naďou Urbánkovou, kterou Milan Drobný oslovil ke spolupráci s Country Beatem.¹⁰⁶

Kromě Country Beatu vystupoval Grossmann v klubu Olympik i v rámci svého projektu Démoni z Ratibořic.¹⁰⁷ Ten dal dohromady se svou ženou Janou a přáteli Petrem Sladovníkem a Petrem Kargerem. Repertoárem byly lehce přetextované staročeské písničky, např. *Šup sem, šup tam*.¹⁰⁸ I přes úspěch u diváků Démoni z Ratibořic odehráli pouze čtyři vystoupení.¹⁰⁹ Grossmann od přání stát se profesionálním zpěvákem nakonec upustil, patrně kvůli Miloslavu Šimkovi. Dal přednost tvoření programu a psaní společných věcí.¹¹⁰ V pořadech zpíval už jen pro radost. Naopak ve psaní textů pro jiné interprety jej Šimek podporoval.¹¹¹

2.4. Labutí píseň klubu Olympik (1968–1972)

V roce 1967 navštívil představení Šimka a Grossmanna ve Sluníčku Jiří Suchý. Stalo se tak na doporučení zpěvačky Nadi Urbánkové.¹¹² Jiří Suchý autorské dvojici nabídl angažmá ve

¹⁰³ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 5–6.

¹⁰⁴ ČEPELKA, Miloň. In: BRABEC, Jiří a GROSSMANN, Jiří. *Z nových písní J. Brabce*. 1967. str. 1.

¹⁰⁵ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 6.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 55.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 55–56.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 55.

¹¹⁰ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 12.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 157.

svém divadle Semafor.¹¹³ Jiří Grossmann o získaném angažmá napsal do klubového časopisu článek, ve kterém vysvětloval, že se nejedná o konec klubu a v Olympiku budou nadále vystupovat.¹¹⁴ Kvůli programu v Semaforu ovšem byli Grossmann se Šimkem zaneprázdnění, a v klubu Olympik nakonec vystupovali jen jednou měsíčně.¹¹⁵

Kapely, které v klubu působily, se začaly rozpadat a zbylí hudebníci se snažili prosadit jinak. Pavel Černocký ze skupiny Donald přišel s nápadem pořádat v Olympiku taneční diskotékové večery po vzoru Západního Německa.¹¹⁶ (HKO 152). Šimek a Grossmann nakonec diskotéku povolili, a i tímto měli opět vliv na československou hudbu – v Olympiku se v listopadu 1967 představil první československý DJ Pavel Černocký.¹¹⁷ Hrál se ve středy a pátky, na pátečních večerech vystupovala i klubová kapela.¹¹⁸

V roce 1968 byl sál ve Spálené ulici z provozních důvodů uzavřen. Celý program se přestěhoval do jediného sálu, který Divadelnímu klubu Olympik zbyl – do Sluníčka.¹¹⁹ Ve Sluníčku se představil jako nový DJ Petr Sís při středečních a sobotních diskotékách.¹²⁰ Specifickým znakem sálu ve Sluníčku byla mírně šikmá plocha, na které se špatně tančilo. Z toho se později stala přednost a návštěvníci se označovali za „zkažené hochy ze šikmé plochy.“¹²¹

Klub Olympik se po roce 1969 začal ocítat v dramaturgické krizi, do té doby stál veškerý program na Šimkovi a Grossmannovi. Pořádaly se především diskotéky. Beatové kapely mohly hrát na dalších místech po Praze. Podobný osud potkal posléze i diskotéky. Jako poslední ověřená událost, která se v klubu odehrála, byl pořad *Měsíčník klubu Olympik*, uváděný Karlem Soukupem. Divadelní klub Olympik definitivně skončil v roce 1972.¹²²

¹¹³ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 77.

¹¹⁴ GROSSMANN, Jiří. *My a Semafor. Divadelní klub Olympik*. 1967, 2(č. 9), str. 1.

¹¹⁵ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 160.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 152.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 154.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 155.

¹²⁰ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 155.

¹²¹ Tamtéž, str. 160.

¹²² Tamtéž.

2.5. Klubový časopis

V roce 1966 začali Grossmann a Šimek vydávat samizdatový klubový časopis nazvaný *Divadelní klub Olympik* (také označovaný jako *Klub Olympik* nebo *Časopis klubu Olympik*). Jedná se o první rock and rollový časopis v Československu. Časopis obsahoval standardní informace jako měsíční program klubu, zprávy o provozu a chodu divadla. Čtenářům časopis také nabízel rozhovory s klubovými aktéry, výsledky soutěží *Šlágr revue*, *Hit revue*, *Beat cup* a *Beatman roku* nebo výsledky ankety *Tip-hit*, klubové období *Houpačky Jiřího Černého*. Časopis byl vydáván od září 1966 do května 1969.¹²³

¹²³ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 46.

3. Působení v Divadle Alfa

3.1. Historie Divadla Alfa

S uvolněním politické atmosféry v Československu na konci padesátých let zasáhl mnoho měst rozmach divadel malých forem.¹²⁴ Zatímco ve většině případů vznikala tato divadla na popud nadšených a zapálených herců a režisérů, v Plzni se jednalo o nařízení města.¹²⁵ Park kultury a oddechu města Plzně zrekonstruoval budovu bývalého kina Alfa¹²⁶ a v roce 1960 zde nově vzniklé divadlo zahájilo provoz.¹²⁷ Vedoucím byl Josef Koenigsmark. Ten chtěl repertoár ubírat směrem divadel malých forem, hrát se měly kabarety, hudební komedie nebo multimediální žánr laterna magika.¹²⁸ Tento koncept kombinuje jevištní vystoupení s promítáním filmového obrazu.¹²⁹ Prostor však účelům malých jevištních forem nevyhovoval a příliš velké hlediště bývalo obvykle poloprázdné. V divadle se často pouze promítaly filmy nebo v něm vystupovaly hostující soubory. Kromě toho trápily plzeňské divadlo finanční problémy.¹³⁰ Během úvodních dvou sezón soubor z Alfy nebodoval ani u plzeňských kritiků. Od začátku roku 1963 se spekovalo o přerušení provozu divadla. V květnu obdrželi všichni zaměstnanci výpověď a Josef Koenigsmark byl odvolán z funkce ředitele.¹³¹ 1. července 1963 bylo Divadlo Alfa oficiálně zrušeno. Vzniklo divadlo nové s názvem Divadlo v Alfě, jehož hlavní zaměření mělo být na děti a mládež.¹³² Pod vedením Bedřicha Svatoně se ale malé jevištní formy v repertoáru udržovaly. V divadle působil Bohuslav Ondráček se svým divadelním orchestrem,¹³³ který do Plzně přivedl Martu Kubišovou¹³⁴ a v roce 1964 Václava Neckáře.¹³⁵ Alfou ale nadále sužovaly finanční problémy a časté neshody ve vedení nebo mezi herci.

¹²⁴ MÜLLER, J., PRAJZLER, P. *Divadlo v Alfě 1960-1966*, str. 10.

¹²⁵ Tamtéž, str. 14.

¹²⁶ Tamtéž, str. 10.

¹²⁷ Tamtéž, str. 14.

¹²⁸ Tamtéž, str. 10.

¹²⁹ Tamtéž, str. 11.

¹³⁰ Tamtéž, str. 45.

¹³¹ Tamtéž, str. 81.

¹³² Tamtéž, str. 83.

¹³³ Tamtéž, str. 87.

¹³⁴ Tamtéž, str. 97.

¹³⁵ Tamtéž, str. 112.

Ministerstvo kultury naléhalo na zavedení pouze dětského repertoáru. V červenci 1966 tak malé formy na plzeňských prknech definitivně skončily. Divadlo se přeorientovalo pouze na loutková vystoupení a dostalo název Divadlo dětí.¹³⁶

3.2. Jiří Grossmann v Divadle Alfa

Jiřímu Grossmannovi nabídl Josef Koenigsmark angažmá v Divadle Alfa v roce 1962. Šimek s Grossmannem se v Plzni účastnili divadelní soutěže s komedií *Hoj, Štěchovice*. Koenigsmark byl členem poroty a Grossmannův projev jej zaujal.¹³⁷ Díky Koenigsmarkovi Jiří Grossmann později uspěl na konkurzu do Armádního uměleckého souboru. Pro Šimka a Grossmanna to znamenal konec spolupráce. Vídali se pouze, když Grossmann přijel na návštěvu do Prahy.¹³⁸ Grossmann později svůj odchod do Plzně vnímal jako zradu vůči Šimkovi.¹³⁹

Oficiálně se stal Jiří Grossmann členem plzeňského souboru 23. srpna 1962. Nebyl pouze hercem, v divadelní kapele hrával na banjo, basu, kytaru a pozoun a také zpíval.¹⁴⁰ Svou první divadelní roli v Divadle Alfa si vyzkoušel v komedii *Kdo to udělal?*, ve které ztvárnil žáka Masáka. Ve hře zazněla v jeho podání píseň *O opici v popelnici*.¹⁴¹ V reprízách *Kdo to udělal?* příležitostně vystupoval zpěvák Waldemar Matuška. Z dobových fotografií je zřetelné, že jej Jiří Grossmann při některých písních doprovázel na banjo.¹⁴² V pohádkové hře *Popelka* měl Grossmann nahradit svého kolegu Zdislava Prince, který byl povolán na vojnu. Kromě role kamaráda pohádkového prince se ujal zkomponování hudby k představení.¹⁴³ Ta se ovšem nedochovala. Další inscenace, ve které Grossmann získal dokonce hlavní roli nesla název *Šest žen Viktora Jandečka*. Zde zabodoval s písní *Černočerný blues*, ve které se snažil napodobit pěvecký styl Jiřího Suchého.¹⁴⁴ Čtveřici her, ve kterých v Divadle Alfa účinkoval uzavírá kus

¹³⁶ MÜLLER, J., PRAJZLER, P. *Divadlo v Alfě 1960-1966*, str. 164.

¹³⁷ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 31.

¹³⁸ Tamtéž, str. 32.

¹³⁹ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 15.

¹⁴⁰ MÜLLER, J., PRAJZLER, P. *Divadlo v Alfě 1960-1966*, str. 59.

¹⁴¹ Tamtéž, str. 64.

¹⁴² Tamtéž, str. 66.

¹⁴³ Tamtéž, str. 59.

¹⁴⁴ Tamtéž, str. 72.

Rukavičky pana Tartuffa s podtitulem „hudební seriál anekdotických moralit“. Písně z této kabaretní hry nahrál pro plzeňský rozhlas. Kromě písní *Vyčítavé blues* a *Přetržené šle* byly všechny ostatní později smazány.¹⁴⁵

Jiří Grossmann se pouze s úlohou herce nespokojil, a i v Plzni se v něm projevil tvůrčí duch a organizátorská činnost, na kterou byl zvyklý z klubu Olympik. Souboru Divadla Alfa představil vlastní hru *Noc a písnička* a navrhl její zařazení do repertoáru. Ta se do dramaturgického plánu divadla dostala a soubor s jejím nastudováním počítal. K tomu však nikdy nedošlo. Dále Grossmann během jara 1963 inicioval zorganizování přehlídky Kostka, na které se představily amatérské divadelní soubory Plzeňského kraje. S kolegyní Editou Dindělovou se ujal role konferenciéra.¹⁴⁶

V plzeňském Divadle Alfa působil Jiří Grossmann po dobu jediné sezóny, a to v letech 1962–1963. Během této sezóny účinkoval celkem v 202 představeních.¹⁴⁷ Z dobových recenzí, které vycházely v Literárních novinách a v deníku Pravda, byl Grossmann za své výkony v recenzích chválen.¹⁴⁸ A to ani jeden plátek kritikou vůči inscenacím Alfy vůbec nešetřil.¹⁴⁹ Ivan Růžička Grossmannovy výkony ve hře *Rukavičky pana Tartuffa* v Pravdě, vydané 7. března 1963, komentoval:

„(...) z herců jediný Grossmann vykazuje předpoklady, že jednou na podobný úkol bude stačit. Má přijatelný fond, tónbr a bude-li hledat vlastní cestu (což není právě nejlehčí), dočkáme se ho jako zpívajícího kabaretiéra v dobrém slova smyslu. To, co uslyšíme od ostatních členů, je i průměru dost vzdáleno.“¹⁵⁰

Pro Jiřího Grossmanna se Alfa stala jakousi školou profesionality. K herectví se dostal bez studia na DAMU nebo na konzervatoři a vypracoval se především díky svým vlohám.¹⁵¹

¹⁴⁵ MÜLLER, J., PRAJZLER, P. *Divadlo v Alfě 1960-1966*, str. 59.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž, str. 67, 76–77.

¹⁴⁹ Tamtéž, str. 57, 80.

¹⁵⁰ Tamtéž, 76–77.

¹⁵¹ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 16.

4. Působení v divadle Semafor

4.1. Historie divadla Semafor

Divadlo Semafor založili Jiří Suchý a Jiří Šlitr v roce 1959. Název Semafor je akronymem, neboť je poskládán ze slov sedm malých forem. Účelem je vyjádřit, že se jedná o divadlo malých forem, a že záměrem je uvádět co nejširší repertoár. Mělo jít o těchto sedm jevištních forem: film, poezie, jazz, loutky, tanec, výtvarné umění a hudební komedie. Původně chtěli Suchý se Šlitrem pojmenovat svou novou scénou Dimafor (neboli Divadlo malých forem), avšak před prvním vystoupením se rozhodli pro dnes již ikonický název Semafor. Divadlo sídlilo v podzemním sále Ženských domovů v ulici Ve Smečkách na pražském Novém Městě (dnešní sídlo Činoherního klubu). Už v roce 1961 se Semafor musel stěhovat, a nakonec zakotvil v pasáži Alfa (dnes pasáž U Stýblů) na Václavském náměstí.¹⁵²

Počáteční sezony nabízely výstavy výtvarníků Zdenka Seydla, Pravoslava Sováka a fotografa Jana Lukase. Představitelem loutkového divadla na semaforské scéně je Divadlo masek vedené Janem Švankmajerem a jeho hry *Škrobené hlavy*, *Johanes doktor Faust* a *Sběratel stínů*. V rámci dětského divadla se v repertoáru objevila hra *Ukradený měsíc*, kterou režíroval Ladislav Smoljak. Dále byla představována pásma poezie, například *Vo co de?* či *Papírové blues*. Největší divácký zájem se projevil u hudebních komedií a pásem písní (nazývaných jako divadlo písniček). Ten způsobily převážně tituly *Člověk z půdy* a *Zuzana je sama doma*. Od roku 1962 se tak divadlo zaměřilo hlavně na tyto formy a zhostila se jich zakládající dvojice Suchý a Šlitr.¹⁵³ „Jejich písně se lišily od soudobé produkce originálními texty, poučenými moderní poezií a poezií nesmyslu, „americkými“ rytmy (jazz, rock and roll, blues) a jevištním podáním, jež z nich činilo groteskně poetické miniskeče.“¹⁵⁴ Mezi známé hry z tehdejších začátků patří *Taková ztráta krve*, *Benefice*, *Ďábel z Vinohrad* a *Jonáš a tingl-tangl*. Po smrti Jiřího Šlitra v roce 1969 spolupracoval Jiří Suchý s Josefem Dvořákem a posléze s Jitkou

¹⁵² JUST, Vladimír. Česká divadelní encyklopedie. *Semafor* [online]. 2000. Dostupné z: https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3899:semafor-2&catid=82&lang=cs&Itemid=302. [cit. 2024-04-11].

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

Molavcovou. Nejúspěšnějším představením divadla Semafor se stala *Kytice* z roku 1972 na motivy stejnojmenného díla od Karla Jaromíra Erbena.¹⁵⁵

Od roku 1967 působil v Semaforu soubor Miloslava Šimka a Jiřího Grossmanna. Ten do divadla dostal mladé publikum z klubu Olympik a ze Sluníčka.¹⁵⁶ Autorská dvojice Šimek a Grossmann v této době zažila vrchol své společné kariéry. Jako dvojice zde vystupovali až do Grossmannovy smrti v roce 1971.¹⁵⁷ O společném působení Jiřího Grossmanna s Miloslavem Šimkem v divadle Semafor píše blíže v následujících podkapitolách. Po tragickém rozdělení autorského dua zvažoval Miloslav Šimek ukončení herecké kariéry.¹⁵⁸ Chtěl se vrátit k povolání učitele, které ještě během vystupování v klubu Olympik na částečný úvazek vykonával.¹⁵⁹ Režisér Ján Roháč nakonec Šimka přesvědčil, aby v herectví pokračoval.¹⁶⁰ Nové divadelní scénky psal s Luděkem Sobotou, v mnoha z nich vystupoval Petr Nárožný. Po ukončení spolupráce se Sobotou a Nárožným vytvořil dvojici s Jiřím Krampolem. V roce 1990 na žádost Jiřího Suchého divadlo Semafor se svým souborem opustil.¹⁶¹

V témže roce, kromě Šimkova souboru, opustila divadlo Semafor i herecká skupina Josefa Dvořáka, jenž v divadle působila od roku 1974. Jiří Suchý požádal Šimka i Dvořáka o odchod z divadla. Suchý chtěl, aby se Semafor vrátil ke svým kořenům. V této éře byly uváděny komorní muzikály *Nižní Novgorod*, *Víkend s Krausovou* nebo *Mé srdce je Zimmer frei* s Jitkou Molavcovou v hlavní roli.¹⁶² V roce 1993 byl Palác U Stýblů navrácen původnímu

¹⁵⁵ JUST, Vladimír. Česká divadelní encyklopedie. *Semafor* [online]. 2000. Dostupné z: https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3899:semafor-2&catid=82&lang=cs&Itemid=302. [cit. 2024-04-11].

¹⁵⁶ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 7.

¹⁵⁷ JUST, Vladimír. Česká divadelní encyklopedie. *Semafor* [online]. 2000. Dostupné z: https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3899:semafor-2&catid=82&lang=cs&Itemid=302. [cit. 2024-04-11].

¹⁵⁸ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 13.

¹⁵⁹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 146.

¹⁶⁰ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 13.

¹⁶¹ JUST, Vladimír. Česká divadelní encyklopedie. *Semafor* [online]. 2000. Dostupné z: https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3899:semafor-2&catid=82&lang=cs&Itemid=302. [cit. 2024-04-11].

¹⁶² Tamtéž.

majiteli, Semafor se tedy musel z pasáže vystěhovat. Nejprve se divadlo přesunulo do podzemního sálu Hudebního divadla Karlín, ale po povodních v roce 2002 se přemístilo do Dejvické ulice, kde od roku 2005 sídlí dodnes.¹⁶³

4.2. Jiří Grossmann v divadle Semafor

Jiří Grossmann s Miloslavem Šimkem zahájili své působení v divadle Semafor v roce 1967. Toho roku navštívil Jiří Suchý na doporučení Nadi Urbánkové představení Šimka a Grossmanna a vystoupení skupiny Country Beat Jiřího Brabce¹⁶⁴ v divadle Sluníčko.¹⁶⁵ Jednalo se o představení *Návštěvní den* a Suchý si dokonce připravil výstup, při kterém chtěl s Country Beatem zaspívat. Text napsaný na malých lístečcích se mu ale popletl a zpíval nesmyslné verše.¹⁶⁶ Večerem pobavený Jiří Suchý posléze nabídl autorské dvojici ve svém divadle angažmá. Grossmann a Šimek s radostí přijali a splnili si jeden ze svých snů, neboť oba byli velkými fanoušky semaforové scény. Jiří Suchý se tehdy o chod divadla musel starat sám, protože Jiří Šlitr odjel na delší dobu do Montrealu.¹⁶⁷ Grossmann se Šimkem mu zařazením svého repertoáru značně práci ulehčili, dokonce zaskakovali i za některé herce ve hře *Benefice*, ve které ztvárnili hrobníky.¹⁶⁸ První uvedenou hrou v divadle Semafor z dílny Šimka a Grossmanna *Besídka zvláštní školy*, uvedena 28. dubna 1967.¹⁶⁹ Tuto hru uváděli už v klubu Olympik s titulem *Nečekejte beat*, Šimek se svým souborem VOJ ji během vojenské služby hrával pod názvem *Nečekejte twist*.¹⁷⁰

4.2.1. Návštěvní dny

Nejznámějším počinem Šimka a Grossmanna se stalo text-appealové pásmo *Návštěvní dny*. Ty se staly úspěšnými už v klubu Olympik, nicméně svůj status ikonického pořadu získaly

¹⁶³ HRDINOVÁ, Radmila. Semafor slaví narozeniny s diváky. *Novinky.cz* [online]. 2019. Dostupné z: <https://1url.cz/cux4r>. [cit. 2024-04-11].

¹⁶⁴ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 6.

¹⁶⁵ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 157.

¹⁶⁶ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 93.

¹⁶⁷ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 7.

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 146.

¹⁶⁹ Tamtéž, str. 13.

¹⁷⁰ Tamtéž, str. 5.

díky Semaforu. Velkou zásluhu na popularitě *Návštěvních dnů* má bezesporu jejich televizní podoba, kterou režíroval Ján Roháč.¹⁷¹ Konceptem byla forma povídka-skeč-písnička.¹⁷² Například Grossmann přečetl povídku, následně se Šimkem odehráli skeč, ke kterému si přizvali někoho ze souboru a poté zazněla píseň. Často zpíval právě člen souboru, který byl součástí předchozího skeče. Takto se to zopakovalo zhruba pětkrát, přičemž nebylo vždy vše striktně dodržováno. Grossmann i Šimek rádi improvizovali.¹⁷³

V Semaforu uvedli *Návštěvní den I*, *Návštěvní den II* a *Návštěvní den III*.¹⁷⁴ Premiéra *Návštěvního dne IV* byla stanovena na listopad 1971, Jiří Grossmann se jí ale skrz své časté pobyty v nemocnici nemohl zúčastnit. Čtvrté pokračování nakonec odehrál pouze Miloslav Šimek pod názvem *Návštěvní den V*. Skeče ze scénáře ke čtvrtému *Návštěvnímu dni* se objevili v pořadu *Hop dva tři*.¹⁷⁵ *Návštěvní dny* vycházely také na vinylových deskách a vysílala je televize. Pro televizi vzniklo sedm *Návštěvních dnů* a tři díly ryze televizního pořadu *Hop dva tři*, občas označovaného jako *Show dva tři*, jež byly jakýmsi volným pokračováním *Návštěvních dnů*.¹⁷⁶ Vše režíroval Ján Roháč, který v klipech k písním rád experimentoval s obrazem.¹⁷⁷ Desky a televizní pořady ovšem vnesly nepořádek do číslování *Návštěvních dnů*. Scény, povídky či písničky byly mezi jednotlivými *Návštěvními dny* různě přehozeny nebo vyškrtány.¹⁷⁸ Například část *Návštěvního dne III* vyšla na gramofonových deskách jako *Návštěvní den II*.¹⁷⁹

V klubu Olympik byl *Návštěvní den* představením, které bylo vyhrazeno pro Šimka a Grossmanna, jakožto hlavní hvězdy večera. Jejich skeče a povídky nechali prokládat hudebními vložkami.¹⁸⁰ Při vystoupeních jako *Top show* nebo *Hit revue* tomu bylo naopak. Mezi

¹⁷¹ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 135.

¹⁷² JUST, Vladimír. Česká divadelní encyklopedie. *Semafor* [online]. 2000. Dostupné z: https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3899:semafor-2&catid=82&lang=cs&Itemid=302. [cit. 2024-04-11].

¹⁷³ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 64.

¹⁷⁴ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 100.

¹⁷⁵ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 125.

¹⁷⁶ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 100.

¹⁷⁷ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 138.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 3.

¹⁷⁹ Tamtéž, str. 108.

¹⁸⁰ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 18.

jednotlivými výstupy kapel předváděli oni své scénky. Zařazení *Návštěvních dnů* do programu vypovídá o tom, že i v divoké klubové atmosféře dokázali svým humorem a herectvím zaujmout.¹⁸¹ V klubu Olympik i v divadle Semafor zvali na pódium členy souboru a představovali je publiku, následně je nechali zazpívat nebo i participovat ve scénce. Do Semaforu si ale začali zvat známější hosty, například Jiřího Korna, Waldemara Matušku, Karla Gotta, Evu Pilarovou, Miroslava Horníčka nebo Miloše Kopeckého.¹⁸² Mimo známé tváře československé populární hudby, se mohli v *Návštěvních dnech* divákům ukázat i tehdejší nováčci. Ze stálých členů souboru to byli například Pavel Bobek, Zuzana Burianová, Naďa Urbánková, Miluška Voborníková nebo Jiří Helekal.¹⁸³ Jako hosté vystupovali Josef Laufer či folkové duo Michael Janík a Miroslav Paleček. V roce 1969 se v *Návštěvním dnu II* objevil písničkář Karel Kryl.¹⁸⁴ Kryl dříve vystupoval i v klubu Olympik.¹⁸⁵ Grossmann se Šimkem v Semaforu pokračovali nadále v trendu, který začali v klubu Olympik – poskytnout ve svých pořadech prostor hudebním interpretům.

4.2.2. Pupák jako politická satira

Na semaforských prknech sehrávali Grossmann se Šimkem skeče o spisovateli Dušanu M. Pupákovi. Podle Miloslava Šimka začaly tyto skeče psát kolem roku 1968.¹⁸⁶ V časopisu *Divadelní klub Olympik* je ale scénka *Beseda s Pupákem* otištěna v listopadovém vydání z roku 1966.¹⁸⁷ Z tohoto je zřejmé, že postava Pupáka se objevovala v repertoáru dvojice již dříve. Scénky s Pupákem se objevovaly i v *Návštěvních dnech* jako přídavek.¹⁸⁸ Dušan Pupák zosobňuje karikaturu člověka, který se svou hranou hloupostí snaží obelstít systém a úřady.¹⁸⁹

¹⁸¹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 76.

¹⁸² ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 40.

¹⁸³ SKÁLOVÁ, J. *Nevyjasněná úmrtí*, str. 19.

¹⁸⁴ Šimek & Grossmann. Komplet 1966–1971. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/53041-simek-grossmann-komplet-1966-1971>. [cit. 2024-04-22].

¹⁸⁵ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 89.

¹⁸⁶ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 93.

¹⁸⁷ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 48.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 94.

Režim, kterým se Pupák snaží proplovat představuje postava funkcionáře Čendy Krchova.¹⁹⁰ Scének s Pupákem vzniklo celkem sedm a v divadle Semafor bylo pět z nich uvedeno v rámci představení *Večer pro otrlé aneb pět Pupáků*. Jednalo se o scénky *Beseda s Pupákem*, *Pupákova novinka*, *Pupák na plovárně*, *Pupák na celnici* a *Pupák na volební schůzi*.¹⁹¹ Skeč *Pupák ve Vídni* se stal součástí *Návštěvního dne II*¹⁹² a scénář *Pupáka ve školní budově* je publikován v knize *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*.¹⁹³ *Večer pro otrlé* se reprízoval pouze desetkrát během června a července 1968, poté byl z programu divadla vyřazen.¹⁹⁴ K definitivnímu stažení všech pupákovských scének došlo v roce 1970.¹⁹⁵ Formát *Večeru pro otrlé* byl v podstatě obdobný formátu *Návštěvních dnů*. Skeče s Pupákem byly prokládány povídkami a písničkami.¹⁹⁶ Na rozdíl od jiných her, kde se střídalo více interpretů, v tomto představení dostala jako zpěvačka největší prostor Miluška Voborníková.¹⁹⁷ Grossmann s ní zazpíval několik společných písní, především tematicky spjatou *Pupákovu píseň lásky*, která se pro svou popularitu dostala i do dalších pořadů.¹⁹⁸

Postava Pupáka ztvárněná Jiřím Grossmannem dávala plně najevo názory na komunistický režim. Scénky, které občas v divadle odehráli i po srpnu 1968, vždy vyvolaly silné reakce. Oblíbenou scénkou se stal *Pupák ve Vídni*.¹⁹⁹ „Když jsme si s Jirkou volali jako Pupák a Krchov mezi Prahou a Vídni, ohlas diváků byl neuvěřitelně spontánní a bouřlivý, na to se hezky vzpomíná, jak s námi krásně tenkrát publikum šlo,“²⁰⁰ přibližuje tehdejší situaci Miloslav Šimek.²⁰¹

¹⁹⁰ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 93.

¹⁹¹ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 48.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 100–105.

¹⁹⁴ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 49.

¹⁹⁵ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 93.

¹⁹⁶ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 49.

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 54.

¹⁹⁸ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 94.

¹⁹⁹ Tamtéž, str. 93.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž.

4.2.3. Semaforová zvláštní škola

Další sérií, kterou Grossmann a Šimek v Semaforu uváděli, byly hry ze školního prostředí, souhrnně označované jako *Besídky*.²⁰² Právě úvodní *Besídkou zvláštní školy*, známou ještě z klubu Olympik, zahájili své působení v divadle Semafor.²⁰³ Ani koncept *Besídek* se zásadně neliší od *Návštěvních dnů* nebo *Večeru pro otrlé*. Grossmann se Šimkem diváky hrou provázejí v rolích pedagoga Reného Kolíska a ředitele Mojžíra Douchy, zpěváci a další členové souboru představují žáky. Jednotlivé scénky nebo povídky se školní tematikou jsou od sebe oddělovány písněmi.²⁰⁴ Kromě první *Besídky zvláštní školy* se na semaforová prkna dostala *Besídka v rašeliništi aneb Zvláštní škola v přírodě*²⁰⁵ a *Besídka divadelní aneb Staříček Hamuša ožil*.²⁰⁶

Zatímco *Besídka zvláštní školy* je pásmem komediálních scének a písniček, reagující na nástup beatu (odtud původní název *Nečekejte beat*), *Besídka v rašeliništi* vznikla jako reakce na sovětskou okupaci.²⁰⁷ Už na začátku hry ředitel Doucha vysvětluje, že letošní besídka žáků zvláštní školy musela být přesunuta do přírody, aby příchozí rodiče nebyli rušeni tanky. Herec Miloslav Balcar poté po jevišti přejede s malým modelem tanku.²⁰⁸ Nejedvážnějším výstupem bylo předčítání rozboru básně o Prašné bráně v Praze ve scéně *Slovo o tisku – Prašná brána*, známé také jako *Jedovatá slina*.²⁰⁹ V ní Grossmann čte s ruským přízvukem článek vykládající báseň jako výzvu ke kontrarevoluci. Scénka byla natočena i do televizních *Návštěvních dnů*, jediným rozdílem je, že v televizní verzi se Grossmann se Šimkem neoslovují jmény fiktivních učitelů ze hry, ale svými občanskými jmény. Scénka žádnou další úpravou neprošla. „To nebyla

²⁰² ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 13.

²⁰³ Tamtéž, str. 5.

²⁰⁴ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 13–14.

²⁰⁵ Tamtéž, str. 71.

²⁰⁶ Tamtéž, str. 113.

²⁰⁷ Tamtéž, str. 71.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 229–231.

satira, to byl odboj,²¹⁰ komentoval po letech *Jedovatou slinu* Pavel Bobek.²¹¹ Právě ve *Zvláštní škole v přírodě* poprvé zazněla píseň *Závidím* v podání Nadi Urbánkové s jedním z nejsilnějších textů od Jiřího Grossmanna.²¹² Ve hře se také semaforскому publiku při své premiéře představila Petra Černocká.²¹³

Trilogii *Besídek* uzavírá *Besídka divadelní aneb staříček Hamuša ožil*, jenž byla uvedena poprvé v březnu 1971.²¹⁴ Na zvláštní škole vedení zakládá dramatický kroužek s názvem Staříček Hamuša. *Besídka* je zahájena výchovným představením *Selská kreu je dobrá kreu aneb Městská kreu je špatná kreu*, která byla součástí hry *Nečekejte beat*, z níž *Besídky* vycházejí.²¹⁵ Následují scénka *Vzhůru na Aljašku*, ve které Grossmann ztvárňuje svalnatého chlapa Georga, miláčka žen a scénka ze svatebního obřadu.²¹⁶ Na rozdíl od předchozích *Besídek* měla *Besídka divadelní*, jak už název vypovídá, činoherní charakter. I přesto se scénky prolínaly s písněmi. Jako host vystupoval Jiří Korn.²¹⁷

S tematikou školních besídek chtěli Grossmann se Šimkem pokračovat i nadále. Plánovali ještě dvě hry. V jedné měli být ředitel Doucha a pedagog Kolísko přesunuti na dívčí školu. Kromě postav ztvárněných Šimkem a Grossmannem mělo představení mít pouze ženské obsazení. Vše by uzavírala závěrečná besídka, jejímž tématem by byl odchod do důchodu obou školních činitelů.²¹⁸

²¹⁰ *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27].

²¹¹ Tamtéž.

²¹² ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 76.

²¹³ Tamtéž, str. 79.

²¹⁴ Tamtéž, str. 113.

²¹⁵ Tamtéž, str. 114.

²¹⁶ Tamtéž, str. 118.

²¹⁷ Tamtéž, str. 121.

²¹⁸ Tamtéž.

ANALYTICKÁ ČÁST

5. Hudební tvorba Jiřího Grossmanna

Jiří Grossmann se proslavil jako herec a bavič, zejména díky angažmá v divadle Semafor a úspěchu pořadu *Návštěvní dny* v televizi.²¹⁹ Zásahu na tom nesou také kultovní povídky, které se Šimkem psali už za působení v klubu Olympik.²²⁰ Ačkoliv se hudbě Grossmann věnoval po celý svůj život, celkem nezaslouženě se této části jeho kariéry nedostává větší pozornosti, i přes to, pod kolika písněmi je podepsán.

Grossmann snad byl i textařem a zpěvákem raději, ale kvůli Šimkovi nakonec upřednostnil psaní povídek a skečů do *Návštěvních dnů* a dalších her a pořadů.²²¹ Hudby se nevzdal zcela, představení uváděná v Semaforu jsou plná písní, které Grossmann otextoval, zpíval nebo složil.

Písně Jiřího Grossmanna jsou celkem dobře zmapovány díky uspořádaným sešitům, které se nacházejí v jeho osobní pozůstalosti.²²² Ve čtyřech sešitech se nacházejí texty ke 140 písním. Seznam písní v těchto sešitech slouží jako výchozí zdroj pro různá faktická tvrzení v následujících kapitolách. K němu bylo přidáno 5 písní, které se v seznamu z pozůstalosti nenacházejí. Celkově tento doplněný seznam čítá 145 písní.

Příložená tabulka (Tabulka 1) na další straně určuje autorství hudby. 20 písní je nedohledatelných, nejsou tedy započítány. Nahrávku písně *Tambor* se podařilo dohledat na albu Evy Olmerové *Recitál 68*,²²³ ale na základě dostupných informací není možné určit, kdo je autorem hudby.

²¹⁹ JANOVSÁ, A. *Tajnosti slavných*, str. 81.

²²⁰ ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 143.

²²¹ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 46.

²²² Viz kapitola Osobní pozůstalost Jiřího Grossmanna.

²²³ OLMEROVÁ, Eva. *Recitál 68* [zvukový záznam na CD]. Praha: František Rychtařík, 2005.

Tabulka 1 Autorství hudby

Původ hudby	Počet písní
Zahraniční	70
Lidová / Tradicionál	3
Artificiální hudba	1
Jiří Grossmann	20
Jiří Brabec	16
Další čeští autoři ²²⁴	14

Následující tabulka ukazuje, v kolika dochovaných písních vystupují různí interpreti. Za celkovým počtem písní se nachází kolonka, která dodává, kolik písní z celkového počtu byly nazpívány společně dvěma (případně třemi) interprety.

Tabulka 2 Interpreti

Interpret	Celkový počet písní	Z toho duetů
Jiří Grossmann	48	22
Nada Urbánková	26	3
Milan Drobný	11	1
Miluška Voborníková	11	6
Eva Olmerová	9	1
Pavel Bobek	8	1
Zuzana Burianová	8	2
Ladislav Vodička	2	0
Jiří Helekal	2	0
František Ringo Čech	2	0
Petra Černocká	2	0
Jitka Molavcová	2	1
Jiří Schellinger	1	0
Jaroslav Mayer	1	0
Marie Pospíšilová	1	0
Miloslav Šimek	13	13
Milan Chladil	3	2 (+1 trio)
Jiří Suchý	1	1
Miki Volek	1	1
Monika Hálová	1	1
Helena Růžičková	1	1 (trio)

²²⁴ Jmenovitě Karel Mareš, Jiří Šlitr, Jaroslav Uhlíř, Sláva Kunst, Bohuslav Ondráček, Ladislav Štáidl, Miroslav Hanák, Jaromír Klempíř, Jaroslav Jarosil, Jiří F. Svoboda, Jaroslav Navrátil a Vladimír Vodička.

5.1. Textařská tvorba

Z výše uvedených údajů lze jednoznačně určit, že z disciplín textař, zpěvák, skladatel, byl Grossmann nejvíce textařem. Texty psal už pro rané hry, které hráli se Šimkem v klubu Olympik. V knize *Historie klubu Olympik* je uvedeno sedm písňových textů, které složil pro hru *Hoj, Štěchovice*.²²⁵ V roce 1966 se stal textařem Country Beatu Jiřího Brabce.²²⁶ V divadle Semafor psal texty pro kolegy ze souboru.²²⁷

5.1.1. Textařský jazyk Jiřího Grossmanna

V textech Jiřího Grossmanna lze pozorovat několik fenoménů. Češtinu vnímal jako ohebný zpěvný jazyk. To se snažil prezentovat na svých českých textech k zahraničním hitům.²²⁸ Ty poslouchal na rádiu Luxemburg a novinky, které rádio hrálo, si poznamenával. Podle Pavla Bobka se mu dařilo svými přetextovanými verzemi v Československu prorazit dříve, než se původní písně prosadily v Americe.²²⁹ Kvůli textařské praxi se učil anglicky.²³⁰ Svým nadšením pro češtinu nakonec přesvědčil Pavla Bobka, aby zpíval česky. Ten do té doby zpíval výhradně anglicky.²³¹ Podle Milušky Voborníkové Bobka přesvědčila Grossmannova schopnost nenarušit frázování angličtiny.²³² Miluška Voborníková hodnotí Grossmannovy textařské dovednosti následovně: „(...) to, že byl hudebník a zpěvák, bylo pro nás zpěváky úžasné v tom, že když psal texty, (...) tak ty texty ještě byly právě zpěvné. Tím, že sám byl zpěvák a hudebník, tak to uměl dát do té pusy tak, že se to krásně zpívalo, že to nebylo kostrbaté, že to člověk zpíval úplně hladce a krásně.“²³³

²²⁵ ČERVENÝ, L. *Historie klubu Olympik*, str. 177–178.

²²⁶ Tamtéž, str. 142–143.

²²⁷ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 15–18.

²²⁸ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 177.

²²⁹ Tamtéž, str. 108.

²³⁰ Tamtéž, str. 68.

²³¹ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 24.

²³² Telefonický rozhovor s Miluškou VOBORNÍKOVOU, bývalou kolegyní Jiřího Grossmanna v divadle Semafor. 3. dubna 2024.

²³³ Tamtéž.

Pokud se mu původní příběh zahraniční písně líbil, chtěl jej nabídnout i československému posluchači. „Je-li v originále dobrý nápad, snažil jsem se ho zachovat, respektovat skutečnost, že autor původního textu měl na mysli cosi sdělného, adekvátního ve výrazu melodii. Text s jinou myšlenkou bych považoval za zásah do myšlenkových práv. Snažil jsem se však zachovávat přesné frázování, délku slabik,“²³⁴ říkal Grossmann o svém řemeslu.²³⁵

U mnoha písní ovšem do oněch „myšlenkových práv autora“²³⁶ zasahoval a ve svých textech vyprávěl tematicky odlišné příběhy. I tak se ale jednalo o kvalitní počiny. Jiří Černý to komentoval: „Grossmann dovedl dobře přeložit příběh, ale ještě silnější sám napsat.“²³⁷ Voborníková to potvrzuje slovy: „psal texty, které měly hlavu a patu, které prostě měly obsah, příběh, což se dneska už moc nevede.“²³⁸

Psal zábavné, odlehčené a satirické texty, rád se ale věnoval převážně melancholickým a tragickým tématům, příběhům, které končily smrtí.²³⁹ Je patrné, že tím reflektoval smíření se se svým vlastním nelehkým osudem. „Řekl bych však, že své nejlepší texty napsal v těch svých náladách, kdy měl nějaké starosti a byl smutný,“²⁴⁰ domníval se Šimek.²⁴¹

5.1.2. Texty na převzaté melodie

Přes polovinu svých textů Grossmann napsal na přejeté melodie. Jelikož se jedná o české verze již existujících písní, je k nim v této kapitole přístupováno jako ke coverům. Cover je definován jako přezpívání nebo nahrání již existující skladby jiným interpretem.²⁴² Grossmannovy texty k těmto coverům jsou hodnoceny na základě termínů ze studie *Judging*

²³⁴ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 177.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž, str. 48.

²³⁸ Telefonický rozhovor s Miluškou VOBORNÍKOVOU, 2024.

²³⁹ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 108.

²⁴⁰ Tamtéž, str. 23.

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² WEINSTEIN, Deena. Grove Music Online. *Cover song* [online]. 2014. Dostupné z:

<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-1002262167>. [cit. 2024-04-22].

Covers²⁴³ zveřejněné v *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. Ačkoliv je studie zahraniční a zabývá se pouze písněmi zpívanými v angličtině, je možné s pojmy, které uvádí, pracovat i v rámci textů Jiřího Grossmanna. Studie uvádí čtyři kategorie coververzí: imitační, interpretační, transformované a referenční.²⁴⁴

Imitační cover se snaží původní verzi písně napodobit co nejdokonaleji. Kromě toho, že zachovává text a jeho frázování nedotčené, cílem také je, aby píseň zněla stejně i po zvukové stránce.²⁴⁵ Imitační cover je typický pro revivalové kapely a tribute bandy.²⁴⁶ Jelikož český text nemůže znít jako anglický, je tato kategorie pro Grossmannovu tvorbu neaplikovatelná.

U interpretačního coveru se naopak počítá s tím, že bude znít jinak než originál. Může se lišit aranžmá, tempo, instrumentál nebo žánr. I textové odchylky jsou povoleny, ale sdělení textu by mělo zůstat stejné. Studie uvádí důvody, proč se tento druh coveru v populární hudbě vyskytuje. Jednak tak hudebníci často činí, aby projevili respekt jinému hudebníkovi, kterého si váží nebo se může cizí hit interpretovi natolik líbit, že se rozhodne nahrát vlastní verzi.²⁴⁷

Transformovaný cover je velmi podobný coveru interpretačnímu. Zásadním rozdílem je, že ačkoliv transformovaný cover zachovává téma textu, drobnými i většími změnami v něm dochází k jinému sdělení.²⁴⁸ Takový cover nutně nevyžaduje posluchačovu znalost původní verze.²⁴⁹

²⁴³ MAGNUS, Cristyn, MAGNUS, P.D., UIDHIR, Christy Mag. Judging Covers. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* [online]. 2013. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jaac.12034>. [cit. 2024-04-10].

²⁴⁴ MAGNUS, Cristyn, MAGNUS, P.D., UIDHIR, Christy Mag. Judging Covers. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* [online]. 2013. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jaac.12034>. [cit. 2024-04-10].

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Tyto hudební skupiny vystupují s písněmi již existujících kapel. Snahou je přiblížit posluchači zážitek z koncertu původní skupiny. Např. český tribute band Queenie, jenž zvolil jako výchozí britskou rockovou skupinu Queen.

²⁴⁷ MAGNUS, Cristyn, MAGNUS, P.D., UIDHIR, Christy Mag. Judging Covers. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jaac.12034>. [cit. 2024-04-10].

²⁴⁸ Studie jako příklad uvádí píseň *Respect*, jenž je známá díky verzi od Arethy Franklin. Od původní verze Ottise Reddinga, který sice také zpívá o respektu, se ale zásadně liší. Aretha Franklin vyjadřuje svou interpretační žádost o respekt a rovnoprávnost, zatímco Redding žádá respekt od manželky, když se vrátí z práce domů.

²⁴⁹ MAGNUS, Cristyn, MAGNUS, P.D., UIDHIR, Christy Mag. Judging Covers. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jaac.12034>. [cit. 2024-04-10].

Referenční cover vychází z předchozí kategorie. Stejně jako u transformovaného coveru i u tohoto druhu se mění text a jeho vyznění. Téma může být zachováno, ale není to nutností. Interpret referenčního coveru zesměšňuje nebo kritizuje původní text nebo jeho autora a předpokládá posluchačovu znalost originální verze. Bez této znalosti nelze nový text pochopit. Referenční coververze je velmi podobná fenoménu, který se dnes označuje jako parodie. Jejím cílem je ale především pobavit a znalost původní písně či autora není nutná.²⁵⁰

Studie nepočítá s variantou, kdy nová verze písně vznikne v jiném než originálním jazyce (autoři se zabývají pouze anglickými texty). Nicméně český text může být přísným nebo volným překladem textu původního, takže kategorie interpretační, transformovaný i referenční jsou aplikovatelné pro práci s texty českých textařů. První typ – coververze imitační – je naopak irelevantní. Pro české texty, které téma nebo myšlenku původního textu vůbec nesdílejí, studie kategorii neuvádí. Termín parodie v tomto kontextu nedává smysl, protože nový, tematicky odlišný text by musel být zesměšňující. Tento typ coveru je pro účely této práce nazýván jako kontrafaktový²⁵¹ cover.

Následující tabulka prezentuje, k jakým kategoriím se řadí konkrétní počty písní, které Grossmann přetextoval.²⁵²

Tabulka 3 Kategorizace coverů

Kategorie coveru	Počet písní
Kontrafaktový cover	42
Transformovaný cover	14
Interpretační cover	14
Referenční cover	4

Z tabulky vyplývá, že u 28 písní Grossmann alespoň zachovává původní téma. U poloviny z nich má Grossmannův český text i stejné sdělení.

²⁵⁰ MAGNUS, Cristyn, MAGNUS, P.D., UIDHIR, Christy Mag. Judging Covers. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jaac.12034>. [cit. 2024-04-10].

²⁵¹ Odvozeno od pojmu kontrafaktum, označujícím středověkou hudební techniku, při níž se mění text, aby skladba mohla být využita v jiném prostředí nebo k jiné funkci.

²⁵² Tabulka zahrnuje 70 zahraničních písní, 2 české písně, 1 klasickou skladbu a 2 americké lidové písně. Píseň *Mávej víc* je vynechána, jelikož původní text vycházející z rusko-cikánské lidové písně nelze dohledat, tudíž jej nelze ani porovnat.

5.1.2.1. Příklady interpretačních coverů

Za nejreprezentativnější příklad imitačního coveru lze považovat píseň *José*.²⁵³ Grossmannova verze je precizním přebásněním původního textu od Lee Hazlewooda.²⁵⁴ Instrumentál skladby i Grossmannův přednes striktně kopírují původní verzi, nebýt tedy českého textu, mohlo by se o této verzi mluvit jako o coveru imitačním. V tabulce lze srovnat anglický originál a doslovný překlad s Grossmanovým překladem.

Jose, Lee Hazlewood, 1967 (anglicky)²⁵⁵	Překlad do češtiny	José, Jiří Grossmann, 1968 (česky)²⁵⁶
And he lived for one thing and nothing more He had to be the very best matador And when he killed his first bull one bright Sunday You could hear a lace a hundred miles for Jose	A žil jen pro jednu věc a nic víc Musel být tím nejlepším matadorem A když jedné zářivé neděle zabil svého prvního býka. bylo slyšet jásot na sto mil za Josém	Jen pro jednu věc v životě žije každý tvor, z tebe musí vyrůst nejlepší toreador A když v zářivou neděli první býk padl mu k noze, rozlétly se zvěsti o báječném José
And the next morning we found him lying on the ground He didn't move he didn't make a sound And yet we heard from somewhere someone say Welcome home my little boy Jose	Druhý den ráno jsme ho našli ležet na zemi. Nehýbal se, nevydal ani hlásku A přesto jsme odněkud slyšeli, jak někdo říká Vítej doma, můj malý chlapče José	A ráno jsme ho našli ležet na trávníku, bez tlukotu srdce, beze slova vzlyků Jen tichý šepot nesl se k obloze, buď vítán doma, malý chlapče José

Tabulka 4 Text písně Jose

²⁵³ Až tě náhodou potkám – Zlatá kolekce. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.supraphonline.cz/album/161-az-te-nahodou-potkam-zlata-kolekce>. [cit. 2024-04-21].

²⁵⁴ Lee Hazlewoodism: Its Cause And Cure [Expanded Edition]. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.supraphonline.cz/album/626392-lee-hazlewoodism-it-s-cause-and-cure-expanded-edition?trackId=5997723&v=1>. [cit. 2024-04-21].

²⁵⁵ José. *Genius.com* [online]. 2024. Dostupné z: <https://genius.com/Lee-hazlewood-jose-lyrics>. [cit. 2024-04-12].

²⁵⁶ José. *Karaoketexty.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/grossmann-jiri/jose-394765>. [cit. 2024-04-12].

Jako další stojí za představení píseň *Jim Bridger*, kterou Grossmann nahrál v roce 1969.²⁵⁷ Stejnomený hit v roce 1961 nazpíval Johnny Horton.²⁵⁸ Zajímavostí je užití verše oslavující USA, které přeložil: „Jak dlouho budou USA; Nezhasne Jimmyho zář.“²⁵⁹ Tento text ale nikdy nebyl nazpíván. Pro nahrávku verš upravil: „Jak dlouho bude zákon žít.“ Rozdíly v textech je opět možno porovnat v tabulce.

<i>Jim Bridger, Johnny Horton, 1960</i> (anglicky)²⁶⁰	Překlad do češtiny	<i>Jim Bridger, Jiří Grossmann, 1969 – text z nahrávky</i> (česky)²⁶¹	<i>Jim Bridger, Jiří Grossmann, 1969 – původní text</i> (česky)²⁶²
Once there was a mountain man who couldn't write his name Yet, he deserves the front row seat in History's Hall of Fame	Byl jednou jeden horal, který neuměl napsat své jméno Přesto si zaslouží místo v první řadě historické síně slávy	Když se táhla k oceánu cesta vítězná Tak v čele stáli muži, které historie zná	Když se táhla k oceánu cesta vítězná Tak v čele stáli muži, které historie zná
Let's drink to old Jim Bridger, yes, lift your glasses high As long as there's the USA don't let his memory die	Připijme si na starého Jima Bridgera, ano, pozvedněte sklenice Dokud existují USA, nenechte jeho památku zemřít	Tím mužem byl Jim Bridger, jak říká kronikář Jak dlouho bude zákon žít, nezhasne Jimmyho zář	Tím mužem byl Jim Bridger, jak říká kronikář Jak dlouho budou USA, nezhasne Jimmyho zář

Tabulka 5 Text písně *Jim Bridger*

²⁵⁷ Až tě náhodou potkám – Zlatá kolekce. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.supraphonline.cz/album/161-az-te-nahodou-potkam-zlata-kolekce>. [cit. 2024-04-21].

²⁵⁸ Jim Bridger by Johnny Horton. *Secondhandsongs.com* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://secondhandsongs.com/performance/679955>. [cit. 2024-04-21].

²⁵⁹ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 94.

²⁶⁰ Jim Bridger. *Genius.com* [online]. 2024. Dostupné z: <https://genius.com/Johnny-horton-jim-bridger-lyrics>. [cit. 2024-04-12].

²⁶¹ Jim Bridger. *Karaoketexty.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/grossmann-jiri/jim-bridger-598288>. [cit. 2024-04-12].

²⁶² ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 94.

5.1.2.2. Příklady transformovaných coverů

Transformovaný cover prezentuje například píseň *Drahý můj*.²⁶³ Původní text nahrávky *A Dear John Letter* z roku 1953 se věnuje vojenské tematice.²⁶⁴ Tu Grossmann dodržel, ale změnil vyznění. Píseň v tomto podání nepojednává o obyčejném rozchodu vojáka a dívky, která se během jeho služby vdala. Česká verze vypráví romantičtější příběh, o postřeleném vojákově s dopisem v ruce. Text napsal pro Nadě Urbánkovou, recitovaných částí se chopil sám. Píseň nazkoušeli v den její premiéry a na představení ve Sluníčku si diváci opakovaně vyžádali pětkrát.²⁶⁵ V tabulce lze sledovat, že zatímco v první sloce Grossmann uvádí posluchače do stejného děje, ve druhé předkládá odlišnou pointu.

<i>A Dear John Letter</i>, Jean Shephard a Ferlin Husky, 1953 (anglicky)²⁶⁶	Překlad do češtiny	<i>Drahý můj</i>, Naďa Urbánková a Jiří Grossmann, 1967 (česky)²⁶⁷
I was overseas in battle when the postman came to me And he handed me a letter I was just as happy as I could be For the fighting was all over and the battle have been won Then I opened up the letter and that started, dear John	Byl jsem v zámoří v bitvě, když ke mně přišel pošťák Předal mi dopis a já byl tak šťastný, jak jen jsem mohl být Protože boje skončily a všechny bitvy byly vyhrané Ale pak jsem otevřel dopis a	Včera v poledne skončila bitva Přišel ke mně pošťák a podával mi dopis Byl jsem šťasten, jak v té chvíli může být šťasten muž daleko od svých, daleko od domova
Will you please send back my picture, my husband wants it now And when I tell you who I'm wedding I know you won't care, dear anyhow Now the ceremony has just started and tonight I'll wed your	Pošleš mi, prosím, zpátky mou fotku, můj muž ji chce hned A když ti řeknu, koho si беру, vím, že tě to stejně nebude zajímat, drahý Právě začal obřad a dnes večer si vezmu tvého bratra Dona Budeš nám, prosím, přát štěstí	V tom odkudsi přilétla kulka, jak už to v bitvách bývá Byla to náhoda nebo osud, kdo ví Odcházelo se mi hezky z tohoto světa, protože jsem měl v rukou tvůj dopis, který začínal tak hezky: Drahý můj

Tabulka 6 Text písně *Drahý můj*

²⁶³ Až tě náhodou potkám – Zlatá kolekce. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.supraphonline.cz/album/161-az-te-nahodou-potkam-zlata-kolekce>. [cit. 2024-04-21].

²⁶⁴ A Dear John Letter. *Lyrics.com* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.lyrics.com/lyric/28984293/Jean+Shepard/A+Dear+John+Letter>. [cit. 2024-04-12].

²⁶⁵ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 21–22.

²⁶⁶ A Dear John Letter. *Lyrics.com* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.lyrics.com/lyric/28984293/Jean+Shepard/A+Dear+John+Letter>. [cit. 2024-04-12].

²⁶⁷ Drahý můj. *Karaoketexty.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/urbankovana/drahy-muj-101459>. [cit. 2024-04-12].

5.1.2.3. Příklady referenčních coverů

Za referenční covery v Grossmannově tvorbě lze označit čtyři písně. Je možno namítat, že se jedná spíše o běžné parodie, ale všechny splňují předpoklad, že autor pravděpodobně počítá s tím, že posluchač zná původní verze.

Do ruštiny přetextoval dvě písně od Karla Gotta – *Bum, bum, bum (Dám dělovou ránu)* a *C'est la vie*.²⁶⁸ První zmíněnou pojmenoval *Aurora*²⁶⁹ a druhou *Čort odin*.²⁷⁰ Oba hity Karla Gotta byly v polovině šedesátých let velmi populární. Úvodní verš „Z Aurory strjeljájut, bum, bum, bum“ působí vtipněji, právě díky melodii, jež si posluchač okamžitě spojí s verzí Karla Gotta.²⁷¹

Další písní s novým ruským textem se nazývá *Zdravstvuj Marusja*. Za doprovodu skladby Franze Schuberta *Ave Maria* zpívá Grossmann ruský text „Kogda ja byl pijoněrom“ na melodii písně *La Novia* od Deana Reeda.²⁷² Dean Reed byl v Československu známý zpěvák. Reed byl Američan, který ale Spojené státy opustil a žil v Evropě, kde pobýval i ve východním bloku, se kterým sympatizoval.²⁷³ Lze tedy předpokládat, že píseň *La Novia* byla posluchačům povědomá. Karel Černocho tvrdí, že Grossmann už na vojně zařazoval píseň do představení.²⁷⁴

V roce 1970 nahrál Grossmann se Šimkem novou verzi písně *Drahý můj*, tentokrát s textem²⁷⁵ o filatelistovi, kterému uletěly známky.²⁷⁶ Tu zařazovali na závěr některých

²⁶⁸ Obě Gottovy písně byly nahrány v roce 1966.

²⁶⁹ Až tě náhodou potkám – Zlatá kolekce. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/161-az-te-nahodou-potkam-zlata-kolekce>. [cit. 2024-04-21].

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ Původní text zní: „Dám dělovou ránu, bum, bum, bum.“

²⁷² NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 43.

²⁷³ PETRIČKO, Jan. Smrt si říká Rock'n'roll: Dean Reed (91.). *Ireport.cz* [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.ireport.cz/smrt-si-rika-rock-n-roll/17337-smrt-si-rika-rocknroll-dean-reed-91>. [cit. 2024-04-21].

²⁷⁴ *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27].

²⁷⁵ Na rozdíl od předchozích zmíněných písní, má tato text v češtině.

²⁷⁶ Až tě náhodou potkám – Zlatá kolekce. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/161-az-te-nahodou-potkam-zlata-kolekce>. [cit. 2024-04-21].

Návštěvních dnů.²⁷⁷ Tato verze, stejně jako ta z roku 1967, je založena na anglickém originálu *A Dear John Letter*, ale Grossmann předpokládá, že diváci si ji spojí s předchozí verzí, kterou zpívá s Nadou Urbánkovou. Dá se říct, že Grossmann vytvořil referenční cover, na píseň, kterou coveroval již dříve. Díky dvěma verzím písně *Drahý můj*, lze sledovat kromě Grossmannova vyžívání se v tragických příbězích i jeho komediální vlohy.

5.1.2.4. Příklady kontrafaktových coverů

Případů, kdy Grossmann pretextoval původní verzi a změnil její téma, či příběh je v jeho tvorbě nejvíce. Již dříve bylo uvedeno, že pro tento typ coveru byla pro účely této práce zavedena kategorie kontrafaktový cover.

Na tomto místě je představena jako zástupce píseň *Závidím*. Původně se jedná o skladbu *Il ragazzo della via Gluck* od italského zpěváka Adriana Celentana. Ta vypráví o chlapci, který vyrůstal v ulici Gluck v Itálii.²⁷⁸ Grossmannovu verzi lze vnímat, jako jeho epitaf, ve kterém vyznává své nejchmurnější pocity a touhu po životě. Pro Nadu Urbánkovou složil jednu z neúspěšnějších písní její kariéry. Celentanovu píseň jí doporučil František Ringo Čech a řekl jí, aby Grossmanna požádala o český text. Ten jí vyhověl a doručil jej další den.²⁷⁹ Jiří Suchý vzpomíná, že Grossmannovi pomohl s veršem „studentu v sáčku lásku závidím,“ když mu doporučil slovo sáčko.²⁸⁰ Na přání Grossmannovy matky Nadě Urbánkové tuto skladbu Jiřímu Grossmannovi zaspívala na jeho pohřbu.²⁸¹

Miluška Voborníková na *Závidím* vzpomíná se slovy: „O téhle písničce jsme se bavily spolu (s Nadou Urbánkovou) mockrát a říkala, že kdykoliv ji zpívala v jakýchkoliv životních etapách, tak pokaždé pro ni měla trochu hlubší smysl. Zvláště ve spojení s její nemocí.“²⁸² Je to

²⁷⁷ ŠIMEK, M., GROSSMANN, J. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*, str. 76.

²⁷⁸ *Il Ragazzo De La Via Gluck* [2012 Remaster]. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/il-ragazzo-della-via-gluck-2012-remaster/il-ragazzo-de-la-via-gluck>. [cit. 2024-04-21].

²⁷⁹ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 76.

²⁸⁰ *Příběhy slavných*, 2000. 2. díl. *Drahý můj Jiří Grossmann* [epizoda dokumentárního seriálu]. Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>. [cit. 2024-01-27]. 26.

²⁸¹ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 78.

²⁸² Nadě Urbánková měla rakovinu.

strašné. To je pro mě největší síla tahle písnička, největší síla. Je to nádherný, překrásný text. Touha po životě, to je prostě nádherné. „Já chci jen žít, jak žít se má a nic víc.“ Jak lépe to vyjádřit? Vždyť to je nádhera. Čím člověk je starší, tím více tu písničku chápe. Je to hlubší a hlubší a krásnější a člověk obdivuje toho Jirku, jak to dokázal nádherně, jednoduše a překrásně vyjádřit.“²⁸³

5.1.3. Textařská spolupráce s českými hudebními autory

Kromě zmíněných coverů se Grossmann věnoval i psaní textů pro české skladatele populární hudby. Nabízí se tedy otázka, zda Grossmann psal texty na již složenou hudbu, nebo texty dával ke zhudebnění posléze. Z literatury není možné ani jeden způsob jednoznačně potvrdit nebo vyvrátit. Můžeme pouze dedukovat, že zvládal oba přístupy. Jelikož, jak již bylo výše zmíněno, psal texty na převzatou zahraniční hudbu, pravděpodobně mohl opatřovat textem i melodie českých autorů. Jsou ale prokazatelné případy, kdy Grossmannovy texty teprve byly zhudebněny. Píseň *Prosím o pochopení* věnoval Jiří Grossmann Nadě Urbánkové. Ta ji nazpívala až v roce 1978, když ji zhudebnil Jiří F. Svoboda.²⁸⁴ Ve stejném roce napsal hudbu pro píseň *Za vlídný slovo jen* Bohuslav Ondráček, opět pro Naďu Urbánkovou.²⁸⁵ Rukopis textu písně je v pozůstalosti datován k 16. lednu 1963.²⁸⁶

5.2. Jiří Grossmann jako interpret

Grossmann disponoval hudebním nadáním.²⁸⁷ Jako hudebník působil ve studentské kapele Dixie party, kde hrál na basu a pozoun.²⁸⁸ V plzeňském Divadle Alfa hrával v souboru na

²⁸³ Telefonický rozhovor s Miluškou VOBORNÍKOVOU, 2024.

²⁸⁴ KUCHYŇOVÁ, Zdeňka. Jiří Grossmann byl gurmán, po jídání svíčkové bylo obřadem, vzpomíná Naďa Urbánková. *Cesky.radio.cz* [online]. 2016. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/jiri-grossmann-byl-gurman-pojidani-svickove-bylo-obradem-vzpomina-nada-urbankova>. [cit. 2024-04-21].

²⁸⁵ Singly (1973–1979). *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/583917-singly-1973-1979>. [cit. 2024-04-21].

²⁸⁶ GROSSMANN, Jiří, 1963. *Rukopis textu písně Za vlídný slovo jen*. Osobní pozůstalost Jiřího Grossmanna, Praha.

²⁸⁷ JANOVSÁ, A. *Tajnosti slavných*, str. 79.

²⁸⁸ GROSSMANN, Jiří. Jak jsme hráli komedie. *Divadelní klub Olympik*. 1966, 1(č. 4), str. 2.

banjo a kytaru.²⁸⁹ V divadle Semafor některé své skladby doprovázel na klavír.²⁹⁰ V kapelách a souborech se snažil hlavně prosadit jako zpěvák.²⁹¹

Jiří Černý vnímal Grossmannovu muzikálnost jako klíčový předpoklad pro jeho pěvecké schopnosti.²⁹² „Pomáhalo mu to nejen dobře intonovat a ještě lépe frázovat, ale i nacházet pro svůj nepříliš znělý, študácký chlupatý bas nejlepší polohy.“²⁹³ Právě baryton a bas z country-westernového repertoáru byl pro Grossmanna ideální.²⁹⁴ Podle Černého každý tehdejší interpret s níže položeným hlasem chtěl nazpívat hity amerického zpěváka Jima Reevese. Grossmann uspěl, jelikož si texty napsal dřív, než ostatní.²⁹⁵

Miluška Voborníková Grossmanna jako zpěváka hodnotí slovy: „To bylo neuvěřitelné, protože měl naprosto melodický, intonačně úplně přesný hlasový projev, bylo to takové hladivé krásné zpívání.“²⁹⁶

V písni *Své banjo odhazuji v dál* Černý kritizuje Grossmannův projev, protože „jeho hlas obestírá pavučina melancholie, která, bohužel, někdy jaksi hutní do knedlíkové výslovnosti, trochu přes nos.“²⁹⁷ Černý doplňuje, že Grossmannovi více vyhovovaly písně s rychlejším tempem nebo rytmem, naopak dlouhé tóny mu neseseděly.²⁹⁸

Za nejhezčí dílo Jiřího Grossmanna považuje píseň *Jako kotě si příst*. „Titulní slogan Jiří rozvíjí „a víčka mít zavřená / únavou.“ Roztrhne sice větu, ale jednak uchová hudební frázi, jednak dává melodii nový, ladovsky kocouří obsah, se zívavě slastným protažením slova „únavou.“ Báječně vyznívá i závěr, do poklidného, jako už ze snu opakovaného „chtěl bych rád.“ Je to exhibice právě tak zpěvácká jako textařská. V jednom místě se Jiří mimoděk vyznává

²⁸⁹ MÜLLER, J., PRAJZLER, P. *Divadlo v Alfě 1960-1966*, str. 59.

²⁹⁰ Jiří Grossmann a Miloslav Šimek – Maluju obrazy za cigáro. *Youtube.com* [online]. 1. 4. 2015. Dostupné z: <https://youtu.be/b7VnXzvja8?si=JPL7voMpafs7vzdq>. [cit. 2024-04-21].

²⁹¹ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 43.

²⁹² Tamtéž.

²⁹³ Tamtéž.

²⁹⁴ Tamtéž, str. 44.

²⁹⁵ Tamtéž, str. 44.

²⁹⁶ Telefonický rozhovor s Miluškou VOBORNÍKOVOU, 2024

²⁹⁷ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 44.

²⁹⁸ Tamtéž.

z obdivu k sametovým hlasům amerických countrymenů, zároveň však po vzoru Jiřího Suchého shazuje celou milostnou pasáž a s ní i své sólování: „že bych šeptal – ovšem hlasem dunivým.“ Výstižnější charakteristiku Jiřího úsilí i projevu jsem od té doby neslyšel.²⁹⁹

Černý rozvahy nad pěveckým projevem Jiřího Grossmanna uzavírá: „Jiří z jedné strany uměl zpívat, z druhé strany neuměl zpívat.“³⁰⁰

5.3. Skladatelská tvorba Jiřího Grossmanna

Skládáním hudby se Jiří Grossmann zabýval ve své tvorbě nejméně. I přesto je na nahrávkách 20 dochovaných písní. V pozůstalosti se noty k jeho skladbám nenachází, z toho lze vyvodit, že si je nejspíše nezaznamenával. Jak zněly nedochované skladby není tedy možno zjistit. K nedochovaným se řadí hudba ke hře *Popelka*, kterou složil za působení v Plzni.³⁰¹ Hudbu, taktéž nedochovanou, psal i do raných představení, na kterých pracoval se Šimkem, z první poloviny šedesátých let.³⁰²

Problematika Grossmannovy skladatelské tvorby se obtížně pokrývá, jelikož v literatuře se jí nikdo, ani Jiří Černý, blíže nezabývá.

5.3.1. Charakteristika skladeb

Jiří Grossmann skládal především jednoduché písničky a popěvky. V nich upouští od melancholických témat, které jsou typické pro zahraniční písně jím přetextované. Jeho autorské skladby znějí vesele, odlehčeně. Užívá základních akordových funkcí a zásadní roli mají zpěv, slovo a humor. Opakujícím se prvkem jsou doprovázející sbory zpívající ostinátní linky, jež lze slyšet v *Pupákově písni lásky*, *Písni navrch* nebo v písničce *Tom*. Grossmann se nechával inspirovat tanečními rytmy, což potvrzuje *Miluj mě za šera (Jarní drama)* laděné do tanga a *Pastevecká* vycházející z čardáše, v níž klavír připomíná hru na cimbál. Žánrový styl

²⁹⁹ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 45.

³⁰⁰ Tamtéž, str. 46.

³⁰¹ MÜLLER, J., PRAJZLER, P. *Divadlo v Alfě 1960-1966*, str. 59.

³⁰² ŠIMEK, M. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*, str. 31.

skladby přizpůsoboval interpretům, pro které komponoval. Pro Evu Olmerovou složil jazzově zabarvený duet *Pojď*, píseň *Tom* pro Zuzanu Burianovou jde ke country-westernu.³⁰³

5.3.2. Mluvené slovo

Charakteristické jsou teatrální prvky, jako například dialogy a monology mezi slokami – uvedení Milušky Voborníkové na začátku *Pupákovy písně lásky* a následná hláška „Miluško, neprskám na tebe?“, hádka Grossmanna a Šimka v *Baronetu Ambrožovi* nebo *Radost ze života*, založená na Grossmannově a Šimkově diskusi při snaze napsat chytlavý text. V *Ukolébavce* po krátkém zpívaném intru přichází mluvený proslav Miloslava Šimka za doprovodu klavíru.

Tímto obohacoval i převzaté písně, které nazpíval. Například ve *Slečně z New Orleans* Šimek komentuje Grossmannovo zpívání. Milušce Voborníkové doplnil píseň *Gimi det ding* komickými průpovídkami, které si vymyslel, když ji zrovna ve studiu nahrávala.³⁰⁴ „(...) přišel do toho studia a akorát to bylo v tom místě, kde on tam sázel: „To byl kapesní zloděj!“ a všechny tyhle glosy. A zaplať pánbůh za to, tím je ta písnička ozvláštěná.“³⁰⁵

5.3.3. Absence refrénu

Společným jmenovatelem více jak poloviny skladeb je, že neobsahují refrén. Pro následnou kategorizaci takových písní je potřeba určit si typy písňových forem.

Písňovým formám se věnuje Karel Janeček ve své publikaci *Hudební formy* v kapitole o vokální hudbě. Uvádí prokomponovanou píseň, strofickou píseň a stroficko-variační píseň. Tohle rozdělení vychází z toho, jakým způsobem je zhudebněn slovní podklad písně. Prokomponovaná píseň se vyznačuje tím, že každá její sloka (strofa) je zpracována odlišně a nejsou v ní užity repetice. Ve strofické písni je každá sloka na stejnou melodii, přičemž ani v doprovodu nedochází ke změnám. O stroficko-variační píseň se jedná, pokud je hudba ve slokách obměňována. Formy těchto písní jsou různé. Jde-li o písně malého rozsahu, tak je podle Janečka běžná periodická forma. Pro strofickou formu je vhodná dvoudílná (*a b*) nebo

³⁰³ Až tě náhodou potkám – Zlatá kolekce. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.supraphonline.cz/album/161-az-te-nahodou-potkam-zlata-kolekce>. [cit. 2024-04-22].

³⁰⁴ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 109

³⁰⁵ Telefonický rozhovor s Miluškou Voborníkovou, 2024

třídílná forma (*a b a*). Při reprízování dvoudílného nebo třídílného celku se díl *b* stává refrénem, jelikož obsahuje vždy stejný text. Prokomponovaná píseň je rozložitější a často má velkou třídílnou formu. Janeček vše uvádí v kontextu lidové a umělé písně.³⁰⁶ Podobně se k těmto formám staví i Luděk Zenkl.³⁰⁷

Ve spojitosti s písněmi bez refrénu v kontextu populární hudby nejsou formy z této literatury aktuální. Aktuálnější pohled na tuto problematiku, který lze aplikovat pro Grossmannovy písně bez refrénu, nalezneme například u skladatele Davida Bennetta.³⁰⁸ Na rozdíl od Janečka, který vnímá refrén jako opakování stejného textu s nezměněnou hudbou, Bennett refrén chápe jako opěrný bod, zapamatovatelnou část písně, která zpravidla následuje po slokách. Hudba se nemění, v textu ale k obměnám docházet může. Uvádí čtyři formy písní bez refrénu: prokomponovanou formu (*through-composed form*) a strofickou formu (*strophic form*), které uplatňuje pro potřeby populární hudby. Poté doplňuje 32taktovou formu (*32 bar form*) a formu s instrumentálním refrénem (*instrumental chorus form*). Aktualizovanou prokomponovanou a strofickou formu je možné v Grossmannově tvorbě najít. Doplněné formy se zde naopak neuplatňují. Z tohoto důvodu se v této práci používá tato metodika modernějšího pojetí forem. Následující podkapitoly popisují jejich princip.

5.3.3.1. Prokomponovaná forma

Tato forma obsahuje několik částí, žádná se ale v průběhu kompozice nevrátí (např. *A B C D E*). Návrat jedné z částí je možný, ale očekává se, že bude variována, či pozměněna (např. *A B C B' D*). Taková skladba se snaží každou novou částí přinést kontrast nebo změnit náladu písně.³⁰⁹

³⁰⁶ JANEČEK, Karel. *Hudební formy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění. 1955. str. 446–447.

³⁰⁷ ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem*. Praha: Supraphon. 1984. str. 67–70.

³⁰⁸ Songs that don't have a chorus. *Youtube.com* [online]. 29. 4. 2021. Dostupné z: https://youtu.be/OeApbSCslEc?si=ffz5jOkSKFHVCE_0. [cit. 2024-04-21].

³⁰⁹ Tamtéž.

5.3.3.2. Strofická forma

V písni se opakuje tatáž sloka (např. A A A A). Text se může měnit, ale melodie a harmonie nikoli. Většinou úvod každé sloky zachovává stejný text, pokračování a závěr se liší.³¹⁰

5.3.3.3. 32taktová forma

Forma typická pro skladatele z Tin Pan Alley.³¹¹ (Covach WTS 14) Jak název vypovídá, forma by měla mít zpravidla 32 taktů. Celkově na každých osm taktů připadá jedna sloka. Po prvních dvou slokách přichází kontrastní sloka, která se opět navrácí do původní sloky (A A B A). Počet taktů ale není striktní, důležité je zachovat formu.³¹²

5.3.3.4. Forma s instrumentálním refrénem

Na rozdíl od předchozích forem se v této zapamatovatelná část opakuje. Jako refrén ji označit můžeme, nicméně je bez vokálu.³¹³

5.3.3.5. Příklady prokomponované formy

Na základě těchto definic lze *Pupákovu píseň lásky* označit za prokomponovanou píseň s nedokonalou formou. Skladba má tři části, přičemž první dvě jsou harmonicky obdobné. Forma je tedy A A' B. V části A se Grossmann po verši střídá s Miluškou Voborníkovou. Střídá se tónika s dominantou, na tónice zpívá Grossmann, na dominantě Voborníková. Tohle zachovává i část A'. Liší se pouze melodie, kterou zpívají. Obě části jsou doprovázeny ostinátní linkou drženou sborem a elektrickou kytarou. Výraznou změnu přináší část B, kdy Grossmann i Voborníková zpívají současně. Ostinátní doprovod mizí, hudební těleso hraje akordy a více vázaně.

Prokomponovanou formu lépe naplňuje *Píseň navrch*. Ta je rozdělena na tři odlišné části A B C. Část A je založena na jednoduché melodii doprovázené ostinátním motivem na

³¹⁰ Songs that don't have a chorus. *Youtube.com* [online]. 29. 4. 2021. Dostupné z: https://youtu.be/OeApbSCslEc?si=ffz5jOkSKFHVCE_0. [cit. 2024-04-21].

³¹¹ COVACH, John. *What's That Sound?: An Introduction to Rock and Its History*. W. W. Norton & Company. 2006.

³¹² Songs that don't have a chorus. *Youtube.com* [online]. 29. 4. 2021. Dostupné z: https://youtu.be/OeApbSCslEc?si=ffz5jOkSKFHVCE_0. [cit. 2024-04-21].

³¹³ Tamtéž.

tónice. Následující část *B* je pojatá jazzově. Objevují se i další harmonické funkce, tónika se střídá se subdominantou a dominantou. Závěrečná část *C* je na rozdíl od té předchozí více dramatická. Podrobnější analýza se nachází níže, v kapitole Analýza skladby.

5.3.3.6. Příklady strofické formy

Písni se strofickou formou nalezneme v rámci Grossmannových skladeb bez refrénu více než v případě prokomponované formy.

Maluji obrazy za cigáro je píseň o třech slokách. Sloky mají harmonickou formu T-VI-S-D. Malou odchylku má druhá sloka, která se v závěru pozdrží na dominantě před přechodem na tóniku ve třetí sloce.³¹⁴

Country-westernová píseň *Pane Novák* obsahuje pět slok. Každá, kromě sloky čtvrté, začíná frází „Jo, pane Novák.“ Ve čtvrté sloce Grossmann nezpívá text, nýbrž scatuje. Harmonie je ve všech slokách stejná, ale tónina je v každé transponována o půl tónu nahoru. První sloka je v D dur, závěrečná ve Fis dur.³¹⁵

Baronet Ambrož je jednoduchá píseň střídající tóniku a subdominantu. Sloky jsou oddělovány dialogem Grossmanna a Šimka, kdy se snaží dohodnout, jaký text budou dále zpívat. Hudební těleso mezitím stále hraje.³¹⁶

Satirický popěvek *Strýček Mao* založený na čtyřech tónech připomíná asijskou melodiku a neustále je opakován. Harmonizován je pouze tónikou.³¹⁷

Ve skladbičce *Hubené tavené sýry* je založená na pěvecké čtyřtónové lince, vystavěné na malých terciích. Tato melodie, jejíž text je odvozen z titulu písně, je zopakována ve sloce třikrát. V závěru sloky zaznívá fráze „ty my nemáme rádi“, zpívaná pouze na intervalu primy.

³¹⁴ Až tě náhodou potkám – Zlatá kolekce. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.supraphonline.cz/album/161-az-te-nahodou-potkam-zlata-kolekce>. [cit. 2024-04-22].

³¹⁵ Šimek & Grossmann. Komplet 1966–1971. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.supraphonline.cz/album/53041-simek-grossmann-komplet-1966-1971>. [cit. 2024-04-22].

³¹⁶ Až tě náhodou potkám – Zlatá kolekce. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z:

<https://www.supraphonline.cz/album/161-az-te-nahodou-potkam-zlata-kolekce>. [cit. 2024-04-22].

³¹⁷ Tamtéž.

Stejně jako *Pane Novák* je každá další sloka transponována o půl tónu výš než sloka předchozí.³¹⁸

5.3.3.7. Analýza skladby

Analyzovanou skladbou je již dříve zmíněná *Píseň navrch*. Ta představuje Grossmannovu píseň v prokomponované formě neobsahující refrén. Analýza má ukázat Grossmannovu motivickou jednoduchost a monotematickou práci, zřetelnou v části A, která je pro něj typická (např. výše uvedené písně jako *Pane Novák*, *Strýček Mao* nebo *Hubené tavené sýry*). Zároveň jsme v části B schopni pozorovat jeho inspiraci v západní hudbě. I když Grossmann tíhnul ke country-westernu,³¹⁹ jazzový repertoár zkoušel také. Díky písni *Slečna z New Orleans* si od Miloslava Šimka vysloužil přezdívku „Džesovej Jirka.“³²⁰ Část C je především satirickým kontrastem k části předchozí. V ní uplatňuje jednoduché harmonické postupy, ale také modulace mezi tóninami za použití společných akordů dvou tónin.

V první části A je v bicích a klavíru uveden trojdobý ostinátní motiv v C dur postavený na rozloženém tonickém kvintakordu. Od 5. taktu motiv zpívá sbor. Ve 25. taktu Grossmann začíná zpívat melodii vystavěnou na tónech ze stupnice C dur. Celá část má repetitivní charakter a drží se pouze na tónice. Od 57. taktu motiv zpomaluje a následně zastavuje.

Pomlku naruší příchod části B s jazzovým charakterem. Harmonicky je toho docíleno pomocí tvrdě malých septakordů. Metrum se mění na dvoudobé, takt je čtyřčtvrtový. K nástrojům se přidává elektrická kytara a basa. Část se drží v C dur a začíná na subdominantě v 61. taktu. Následně zastavuje na dominantě a poté s tónikou přichází dvě osmitaktové sloky inspirované bluesovou formou. Grossmann užívá tóniku ve čtyřech taktech, subdominantu ve dvou taktech a dominantu také ve dvou taktech. 81. takt přináší změnu, kdy po střídání tóniky a subdominanty se pomocí akordů B dur a A dur dostává do tóniny G dur. A dur zde slouží jako mimotonální dominanta k D dur, které je dominantou v G dur. V následujících čtyřech taktech

³¹⁸ Šimek & Grossmann. Komplet 1966–1971. *Supraphonline.cz* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/53041-simek-grossmann-komplet-1966-1971>. [cit. 2024-04-22].

³¹⁹ NOVOTNÝ DATEL, J. *Závidím*, str. 43–44.

³²⁰ ČERVENÝ, L. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*, str. 78

se opět střídá tónika se subdominantou. Přes akord G dur se skladba vrací do C dur, přičemž se opakuje postup, kdy přes B dur a A dur navrací na tři takty G dur.

Místo očekávaného čtvrtého taktu (takt č. 96) zakončující kadenci, s úderem rytmického bubnu rovnou přichází třetí část v c moll. Metrum je nově dvoučtvrté. Důraz je kladen na těžké doby a staccata. V kontrastu s předchozí uvolněnou jazzovou pasáží, působí závěrečná část pochodově. Zřejmá je inspirace ruskou melodikou. Grossmanna doprovází opět pouze klavír a bicí. Ve dvou, po sobě jdoucích, osmitaktových částech *a*. Tóniku střídá po pěti taktech subdominanta, která po jednom taktu přechází zpět na tóniku. Druhá část *a* se vyvíjí obdobně, pouze na poslední době zazní B dur. V c moll se jedná o sedmý stupeň, pro tóninu Es dur, do které moduluje část *b*, je B dur dominantou. Tempo v části *b* výrazně zrychluje. Forma *b* části je tónika (Es dur), dominanta (B dur), šestý stupeň (c moll) a třetí stupeň (G dur). Přes G dur, který pro c moll funguje jako durová dominanta se vrací do části *a*, která opět zpomaluje. Zaznívá ještě jednou část *b* a po ní zvolňující coda, ve které se nachází pouze tónika, tedy akord c moll.

Pro lepší přehlednost mapuje popisovaný průběh stručná tabulka (Tabulka 7) na další straně.

Tabulka 7 Analýza skladby Píseň navrch

čas	takt	metrum	tónina	poznámky
0:01 – 0:05	1–4	3/4	C dur	Bicí a klavír uvádějí ostinátní motiv
0:06 – 0:36	5–24			Přidává se sbor, v 15. taktu promlouvá Šimek
0:37 – 1:35	25–60			Grossmannův zpěv, v 58. taktu zpomalení, další takty pomlka
1:36 – 1:49	61–64	4/4		Přes S a D uvedena část B, přidává se el. kytara a baskytara, Grossmann zpěv
1:50 – 2:36	65–80			Dvě osmitaktové sloky s formou T-S-D, 4 takty na tónice zpívá Šimek, zbylé 4 takty na S a D zpívá Grossmann
2:37 – 3:00	81–88		C dur / G dur	3 takty T-S-T, na 4. taktu B dur a A dur, přes které se přechází do tóniny G dur
3:01 – 3:20	89–95		C dur / G dur	Přechod opět do C dur, opakují se takty 81–87
3:21 – 3:39	96–113	2/4	c moll	2 takty bicí, poté část a: 5 taktů T, 6. takt S, 2 takty T, část a zazní znovu, poslední takt končí na B dur
3:40 – 3:48	114–121		Es dur	Část b, 8 taktů T-D-VI-III, tempo zrychluje
3:49 – 3:56	122–129		c moll	Část a, 8 taktů, závěrečný na B dur
3:57 – 4:04	130–137		Es dur	Část b
4:05 – 4:30	138–154		c moll	Část a, pouze T

Závěr

Jiří Grossmann, legendární postava československé kultury, je všeobecně uznáván pro svůj komediální talent a cit pro improvizaci. Jeho přínos v oblasti hudby však často zůstává ve stínu divadelních úspěchů. Tato bakalářská práce se odváží do méně prozkoumaných zákoutí Grossmannova uměleckého působení a pokusila se více osvětlit jeho opomíjené hudební počiny.

Historická část této práce podrobně sleduje Grossmannův život v rušném kulturním prostředí šedesátých let. Jeho nezastupitelná role při založení Divadelního klubu Olympik, které bylo nejen útočištěm pro nastupující beatové kapely, svědčí o jeho vizionářském duchu a neochvějně podpoře začínajícím hudebním talentům. Zřízení tohoto kultovního podniku spolu s organizováním průkopnických hudebních soutěží jako *Top Show* a *Beat Cup* katapultovalo pražskou hudební scénu do centra pozornosti a zanechalo nesmazatelnou stopu v kulturní krajině dané epochy.

Spolupráce Jiřího Grossmana a Miloslava Šimka v divadle Semafor dále upevnila jejich status kulturních ikon. Jejich satirická vystoupení, zejména po sovětské invazi v roce 1968, sloužila jako výstižný komentář k panující politické situaci a nabízela katarzi divákům potýkajícím se se složitostmi doby.

Analytická část se zaměřovala na zmapování a sumarizování Grossmannovy hudební tvorby. S pomocí dopátrané pozůstalosti bylo možné se v tvorbě lépe zorientovat a v práci předložit informace, které tvorbu blíže charakterizovaly. Došlo se k závěru, že Grossmann byl zejména textařem a převážně se věnoval přetextovávání zahraničních písní. Tyto písně byly označeny jako coververze a následně byly roztříděny pomocí typologie coververzí.

Aby byla zachycena podstata Grossmannova umění jako interpreta, tato práce shromáždila pohledy uznávaného hudebního publicisty Jiřího Černého a zpěvačky Milušky Voborníkové, která s Grossmannem úzce spolupracovala a s níž byl veden tematický rozhovor. Jejich názory živě vykreslily obraz pěveckého projevu, jímž oplýval.

Snaha odhalit Grossmannův skladatelský styl zahrnovala identifikaci opakujících se fenoménů a charakteristických prvků. Analýza vybrané skladby poukázala na užívání těchto typických znaků v jeho skladatelské tvorbě.

Navzdory počátečním neúspěchům při hledání v institucionalizovaných archivech, přineslo pátrání po Grossmannově osobní pozůstalosti relevantní výsledky. Objevené materiály, dokumentující především jeho hudební počiny, se ukázaly jako významné pro vypracování analytické části. Tento jedinečný informační zdroj skýtá potenciál pro budoucí výzkum a mohl by být formálně předán institucím, jako je České muzeum hudby, což by zajistilo jeho uchování a zpřístupnění budoucím generacím.

Závěrem lze říci, že tato bakalářská práce probádala přehlížené sféry Grossmannova mnohostranného umění a odhalila hudební dědictví, které bývá zastíněno divadelními jeho divadelními triumfy. Zkoumáním jeho přínosů jako textaře, interpreta a skladatele tato práce potvrdila Grossmannův trvalý vliv na československou populární hudbu, který si jistě zasluhuje další badatelskou pozornost.

Soupis pramenů a literatury

Prameny

Divadelní klub Olympik. Praha: Divadelní klub Olympik, 1966–1969.

GROSSMANN, Jiří. *Osobní pozůstalost Jiřího Grossmanna*, Praha.

OLMEROVÁ, Eva. *Recitál 68* [zvukový záznam na CD]. Praha: František Rychtařík, 2005.

ŠIMEK, Miloslav a GROSSMANN, Jiří. *Návštěvní dny u Šimka a Grossmanna*. Praha: Albatros, 1975.

ŠIMEK, Miloslav. *Návštěvní den u Jiřího Grossmanna*. Praha: Šulc, 1999. Knihovna Divadla Jiřího Grossmanna.

Telefonický rozhovor s Miluškou VOBORNÍKOVOU, bývalou kolegyní Jiřího Grossmanna v divadle Semafor. 3. dubna 2024.

Literatura

BRABEC, Jiří a GROSSMANN, Jiří. *Z nových písní J. Brabce*. Praha: Ústřední dům armády. 1967.

COVACH, John. *What's That Sound?: An Introduction to Rock and Its History*. W. W. Norton & Company. 2006.

ČERVENÝ, Lubomír. *Historie klubu Olympik: založeného dvojicí Šimek & Grossmann ve vzpomínkách a fotografiích kolegů a přátel*. Praha: Česká citadela, 2020.

ČERVENÝ, Lubomír. *Šimek a Grossmann v divadle Semafor*. Praha: Česká citadela, 2022.

DATEL NOVOTNÝ, Jiří. *Závidím: vzpomínka na Jiřího Grossmanna*. Praha: Regia, 2001. Knihovna Divadla Jiřího Grossmanna.

JANEČEK, Karel. *Hudební formy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění. 1955.

JANOVSKÁ, Adina. *Tajnosti slavných*. Praha: XYZ, 2021.

MATZNER, Antonín, POLEDŇÁK, Ivan, WASSERBERGER, Igor a kolektiv. *Encyklopedie jazzu a populární hudby, část jmenná – československá scéna*. Praha: Editio Supraphon, 1990.

MÜLLER, Jan a PRAJZLER, Petr. *Divadlo v Alfě 1960-1966, aneb, Nenaplněný sen o "plzeňském Semaforu"*. Plzeň: Ing. Petr Mikota, 2015.

SKÁLOVÁ, Johana. *Nevyjasněná úmrtí*. Praha: World Circle Foundation, 2000.

ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem*. Praha: Supraphon. 1984.

Internetové zdroje

Cesky.radio.cz [online]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz>.

Česká divadelní encyklopedie [online]. Dostupné z:
<https://encyklopedie.idu.cz/index.php?lang=cs>.

Genius.com [online]. Dostupné z: <https://genius.com>.

Grove Music Online [online]. Dostupné z: <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic>.

Ireport.cz [online]. Dostupné z: <https://ireport.cz>.

Karaoketexty.cz [online]. Dostupné z: <https://www.karaoketexty.cz>.

Lyrics.com [online]. Dostupné z: <https://lyrics.com>.

MAGNUS, Cristyn, MAGNUS, P.D., UIDHIR, Christy Mag. Judging Covers. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* [online]. 2013 Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jaac.12034>.
[cit. 2024-04-20].

Novinky.cz [online]. Dostupné z: <https://novinky.cz>.

Příběhy slavných, 2000. 2. díl. Drahý můj Jiří Grossmann [epizoda dokumentárního seriálu].
Režie Jiří DATEL NOVOTNÝ. Česko. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. Dostupné z:
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1002144261-nevyjasnena-umrti/400223100031001/>.
[cit. 2024-01-27].

Slovník české literatury po roce 1945 [online]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz>.

Supraphonline.cz [online]. Dostupné z: <https://supraphonline.cz>.

Youtube.com [online]. Dostupné z: <https://youtube.com>.

Resumé

Předmětem této bakalářské práce je hudební tvorba Jiřího Grossmanna, ikony československé kultury šedesátých let 20. století. Práce je rozdělena do dvou částí: historické a analytické.

Historická část mapuje Grossmannovu životní cestu s důrazem na jeho kariéru, a to za pomoci rešerše literatury a pramenů. Analytická část se zaměřuje na hudební dílo s cílem jeho shrnutí a charakterizace. K tomu využívá informace získané z nově objevené Grossmannovy osobní pozůstalosti, která nebyla dosud veřejně přístupná. Tvorba je rozdělena na přetextované písně a autorské skladby, přičemž každá kategorie je dále analyzována.

Práce si kladla za cíl dohledání osobní pozůstalosti Jiřího Grossmanna. Její následné nalezení umožnilo komplexnější pohled na jeho tvůrčí činnost. K doplnění informací o Grossmannově životě a kariéře byl veden tematický rozhovor se zpěvačkou Miluškou Voborníkovou.

Nově dohledaná osobní pozůstalost přináší prostor pro další akademické výzkumy, které by mohly vykreslit Jiřího Grossmanna nejen jako herce a baviče, ale také jako hudebního autora s širším uměleckým přesahem.

Summary

The subject of this bachelor thesis is the musical work of Jiří Grossmann, an icon of Czechoslovak culture of the 1960s. The thesis is divided into two parts: historical and analytical.

The historical part is about Grossmann's life with focus on his career, with the help of a literature and source search. The analytical part focuses on the musical work with the aim of summarizing and characterizing it. To do this, it uses information obtained from Grossmann's newly discovered personal estate, which has not yet been publicly available. The work is divided into cover songs and original compositions, each category being further analysed.

The goal of the thesis was to find the personal estate of Jiří Grossmann. Its discovery allowed a more comprehensive view of his creative activity. A thematic interview with the singer Miluška Voborníková was arranged to complete the information about Grossmann's life and career.

The newly traced personal estate provides opportunity for further academic research that could portray Jiří Grossmann not only as an actor and entertainer, but also as a musical author with a broader artistic scope.

Zusammenfassung

Das Thema dieser Bachelorarbeit ist das musikalische Werk von Jiří Grossmann, einer Ikone der tschechoslowakischen Kultur der 1960er Jahre. Die Arbeit gliedert sich in zwei Teile: einen historischen und einen analytischen.

Der historische Teil befasst sich mit Grossmanns Leben mit Schwerpunkt auf seiner Karriere, mit Hilfe einer Literatur- und Quellenrecherche. Der analytische Teil konzentriert sich auf das musikalische Werk mit dem Ziel, es zusammenzufassen und zu charakterisieren. Dazu werden Informationen aus dem neu entdeckten persönlichen Nachlass Grossmanns herangezogen, der bisher nicht öffentlich zugänglich war. Das Werk wird in Coversongs und Originalkompositionen unterteilt, wobei jede Kategorie weiter analysiert wird.

Ziel der Arbeit war es, den persönlichen Nachlass von Jiří Grossmann zu finden. Seine Entdeckung ermöglichte einen umfassenderen Blick auf sein Schaffen. Ein thematisches Interview mit der Sängerin Miluška Voborníková diente der Vervollständigung der Informationen über Grossmanns Leben und Karriere.

Der neu aufgespürte persönliche Nachlass bietet die Möglichkeit für weitere wissenschaftliche Untersuchungen, die Jiří Grossmann nicht nur als Schauspieler und Unterhalter, sondern auch als Musikautor mit einem breiteren künstlerischen Spektrum darstellen könnten.

Přílohy

Telefonický rozhovor s Miluškou Voborníkovou, 3. dubna 2024

Zajímám se o hudební tvorbu Jiřího Grossmanna, na kterého se dnes vzpomíná spíše jako na herce a baviče. Jak ho tedy vnímáte jako zpěváka a hudebníka?

Já bych začala tím hudebníkem. Co já vím, tak on uměl hrát na pět hudebních nástrojů, opravdu hudebník byl velmi nadaný. A jako zpěvák, teda to bylo neuvěřitelné, protože měl naprosto melodický, intonačně úplně přesný hlasový projev, bylo to takové hladivé krásné zpívání, a to že byl hudebník a zpěvák, bylo pro nás zpěváky úžasné v tom, že když psal texty, a psal texty, které měly hlavu a patu, které prostě měly obsah, příběh, což se dneska už moc nevede, tak ty texty ještě byly právě zpěvné, on to uměl tak - tím, že právě sám byl zpěvák a hudebník - tak to uměl dát do té pusy tak, že se to teda krásně zpívalo, že to nebylo kostrbaté, že to člověk zpíval úplně hladce a krásně. Vezměte si Závidím Nadi Urbánkové, vždyť to je překrásné, Jako kotě si příst a spoustu písniček pro Pavla Bobka... Vždyť Pavel Bobek zpíval pořád anglicky a nechtělo se mu zpívat česky, protože to frázování anglické... Tenkrát jsme za minulého režimu mohli úplně v klidu si přebírat písničky, americký, anglický, různý a nemusely se za to platit nějaké poplatky, teď je to samozřejmě všechno jinak, ale tenkrát teda bylo spoustu převzatých písniček, na které čeští textaři psali texty. A ten Jirka právě uměl i ten anglický text nejen obsahově, ale i zpěvně dát tak do pusy tomu zpěvákovi, že to frázování nebylo narušené, že to bylo stejně kvalitní jako v tom anglickém textu. Takže ten Pavel se nakonec rozhodl zpívat česky a udělal dobře. Zpíval krásné písničky s krásnými texty Jiřího Grossmanna, a i pár ještě jiných textařů... Rytíř, Poštulka, Vrba, to byli kvalitní textaři. Teď se bavíme o Jirkovi Grossmannovi, on v tomhle byl mistr, že dokázal těm zpěvákům napsat nejen kvalitní texty, ale i zpěvné texty, které se dobře zpívaly.

A důležitá je i osobnost. Říká se, že každý jsme nahraditelný, ale je fajn, že tu písničku, třeba Jako kotě si příst nebo různé písničky, které zpíval Jirka Grossmann, tak potom zpíval třeba Pavel Bobek po něm, ale každý tomu dal svůj obtisk. Jinak se to ani nedá, je to vždycky osobité, posvěcené tou osobností, která to zpívá. Ale pro mě je vždycky ten originál nejlepší.

Co zahraniční originály?

Ted' jsem myslela ty české verze. Jako Pavel Bobek málokdo zazpívá Ved' mě dál cesto má nebo ty jeho hity jako Ruby, to jsou všechno texty Jirky Grossmanna... Ten Jirka věděl pro koho to skládá. Třeba pro mě, já jsem tam byla v osmnácti letech úplně outsider, napsal písničku Pupákova píseň lásky do hry Večer pro otrlé. To on napsal celé, včetně muziky. Taková legrační roztomilá písnička, ale napsal to celé sám. A do dneška si z toho lidi pamatují „Miluško, neprskám na tebe? A na vás madam jsem taky neprskl?“ Taková blbost, ale zapsalo se to do povědomí.

Jirka byl prostě strašně šikovný. Ale přitom byl takový elegantní, takový bonviván, měl rád červené víno, kouřil cigaretky, pil kafičko. Oni byli protiklady s tím Slávkem. Slávek byl takový ten tramp, který jezdil na chalupu a do lesa, prostě trampský typ. Ale zase uměl všechno zařídit, byl velice organizačně zdatný. A Jirka byl umělecky zdatný a spolu si naprosto vyhovovali. Říkali si brácho a opravdu se k sobě chovali lépe než někdy vlastní bráchové. Oni byli stejná krevní skupina a jim se stačilo podívat na stejnou situaci, když šli okolo lidí nebo něco se dělo, a oni se začali chechtat úplně stejně, aniž by si něco řekli. Ten život si uvědomovali hodně podobně. Humor měli postavený docela stejně.

Ted' se nabízí další otázka. Jiří Grossmann víceméně ustoupil kariéře profesionálního zpěváka, aby mohl s Miloslavem Šimkem psát povídky a hry. V Semaforu zpíval už spíš jenom pro radost a texty psal pro své kolegy. Máte na to nějaký váš pohled?

To nevím, ale asi ho to takhle bavilo a naplňovalo, protože se Slávkem tvořili dvojici. A to bylo pro něj hlavní. Oni byli hlavní protagonisté, my jsme tam ty jejich scénky a dialogy doplňovali. To, že zpíval, pro něj byl spíš bonus v životě. Hlavní pro něj bylo, že dělali se Slávkem tu legraci. Vždyť už v Olympiku, kde začal český bigbeat, tak oni to tam uváděli.

On si rád zazpíval, ale určitě pro něj bylo nejdůležitější tvořit dvojici se Slávkem.

Vrátím se k těm textům. Říkala jste, že věděl pro koho píše, zajímalo by mě, jestli třeba ty texty kolegům nabízel, nebo třeba si text u něj museli vyžádat. Nebo u každého různě?

Ono to všechno vznikalo tak spontánně. Já do Semaforu přišla, když tam byl ještě Jirka Brabec s Country Beatem, takže Večer pro otrlé byl ještě v této sestavě. Pak Country Beat s Nadou

Urbánkovou ze Semaforu odešel a jako samostatná skupina jezdil po vlastech českých, moravských, slezských, slovenských a už tenkrát i do ciziny. Do divadla přišla skupina Shut up Františka Ringo Čecha. Konkrétně mně třeba vybírali písničky. Jednak já jsem měla Petra Gottlieba jako svého producenta, který komunikoval se Supraphonem i s divadlem. Takže třeba Petr Gottlieb donesl nějakou pěknou písničku, přehrál ji Jirkovi Grossmannovi nebo Františku Ringo Čechovi a řekli si, že třeba tohle by se mohlo hodit pro tuhle nebo tuhle zpěvačku. Pavel Bobek si vybíral písničky sám, dokonce mi Pavel občas nějakou písničku přepustil. Dokud ale žil Jirka Grossmann, tak je textoval on. Potom jsme poprosili třeba Vladimíra Poštulku nebo Zdeňka Rytíře.

Ty výběry písniček, to bylo náhodné. Jsem třeba někde něco slyšela a líbilo se mi to, tak jsem se zeptala, jestli bychom to mohli dělat nebo ne. Vždycky jsem se ale poradila. Tam to fungovalo jako parta, prostě někdo něco přinesl a ostatní řekli, jestli ano nebo ne a co schválila většina, tak to se dělalo.

Na nedávném vystoupení v Semaforu jste u písni *Gimi det ding* říkala, že ty průpovídky, které Jiří Grossmann na té nahrávce pronáší, jsou improvizované.

Ano. František Ringo Čech napsal ten původní text. Když se to nahrávalo, tak Jirka, já si myslím, že on už asi věděl, co tam bude říkat, ale tak to náhodou vyšlo, že fakt otevřel dveře, přišel do toho studia a akorát to bylo v tom místě, kde on tam sázal: „To byl kapesní zloděj!“ a všechny tyhle glosy. A zaplat' pánbůh za to, tím je ta písnička ozvláštěná.

Dočetl jsem se, že Jiří Grossmann přetextoval píseň *I Call Your Name* od The Beatles. Měla se jmenovat *Pojď usínám* a plánoval ji nahrát s vámi.

Počkejte, já jsem to snad nahrávala...

Právě to bylo v kapitole o písních, které skrz autorskou licenci nedostaly k nahrávce povolení.

Tak teď nevím, ale možná, že se to fakt nenahrálo, ale zpívala jsem to v divadle. Zpívala jsem to já, potom jsem to přenechala Janě Svobodové, ta to pak přepustila své mladší dceři Janě Svobodové – Mařasové. Takže jsme to zpívaly ve třech podáních. Ale jestli to je nahrané, to nevím, možná, že to vyšlo jenom na singlu nebo to opravdu nepovolili, to je fakt, ale určitě jsme to zpívali v divadle.

Tak mám ještě jednu otázku. Jaká je vaše oblíbená písnička od Jiřího Grossmanna?

Asi Závidím. Jirka Grossmann to napsal ve chvílích svého života, když mu nebylo vůbec dobře a věděl, že se už chýlí konec. A ta Naďa to zazpívala tak úžasně. A tenkrát mu to zpívala a capella při rozloučení v krematoriu. To je šílené, že to ona dokázala zazpívat. Naďa byla strašně silná úžasná žena, které si nesmírně vážím. Já bych to nedokázala, ona ano. O téhle písničce jsme se bavily spolu mockrát a říkala, že kdykoliv ji zpívala v jakýchkoliv životních etapách, tak pokaždé pro ni měla trochu hlubší smysl. Zvláště ve spojení s její nemocí. Je to strašné. To je pro mě největší síla tahle písnička, největší síla.

Je to nádherný, překrásný text. Touha po životě, to je prostě nádherné. „Já chci jen žít, jak žít se má a nic víc.“ Jak lépe to vyjádřit? Vždyť to je nádhera. Čím člověk je starší, tím více tu písničku chápe. Je to hlubší a hlubší a krásnější a člověk obdivuje toho Jirku, jak to dokázal nádherně, jednoduše a překrásně vyjádřit.

Četl jsem, že ten text napsal za večer. Naďa Urbánková za ním přišla s písničkou, kterou ji doporučil František Ringo Čech, aby si ji nechala přetextovat do češtiny. Jiří Grossmann ji další den donesl text k písni Závidím.

Věřím tomu. Takhle přesně to nevím, nebyla jsem u toho, ale věřím tomu. Věřím tomu, že ho to chytlo a věděl přesně, o čem má psát.

Anotace bakalářské diplomové práce

Jméno a příjmení autora: David Faldyna

Název instituce: Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Katedra Muzikologie

Název diplomové práce: Jiří Grossmann jako textař, interpret a hudební autor v kontextu československé populární hudby v letech 1960–1971

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Cígler

Počet znaků: 104 596

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 30

Klíčová slova: Jiří Grossmann, klub Olympik, divadlo Semafor, Československo, šedesátá léta

Anotace diplomové práce:

Předmětem práce je představit život a dílo Jiřího Grossmanna s důrazem na jeho textařskou a skladatelskou tvorbu v kontextu československé populární hudby v šedesátých letech 20. století. Stať je rozdělena na dvě části: historickou a analytickou. Historická část se zaměřuje na Grossmannův život a kariéru. Analytická část pojednává o hudební tvorbě. Zpracování využívá historiografických metod, komparace a hudební analýzy.